

OLAV

KATOLSK TIDSSKRIFT FOR RELIGION OG KULTUR

Apostolisk suksesjon

Den uopphørlige bønn - Refleksjoner over en arv fra jødedommen

Katolsk liv i Bhopal

Innholdsfortegnelse

3	Redaktørens hjørne: Er vi modne for den nødvendige debatten Av Henrik Holm	18	Bokanmeldelser: Fra Dante til Umberto Eco Av Øivind Varkøy Den tvedydige friheten Av Ola Tjørhom Svar skyldig Av Sigurd Hareide
4	Apostolisk suksesjon Av Henrik von Achen		
10	Den uopphørlige bønn. Refleksjoner over en arv fra jødedommen Av Chresten Krogh OSB (Oversatt av Nils Heyerdahl)	23	Debatt
		28	Alvorlig talt: Protestkristendom i våre hjerter? Av Brynjulv Norheim
16	Katolsk liv i Bhopal Av Astrid Raen	29	Blikk på tiden Av Henrik Holm

Utgiver: Oslo Katolske Bispedømme.
Akersveien 16, 0177 Oslo. Tlf: 23 21 95 48
(redaksjonen)/ 23 21 95 00 (ekspedisjon og
adresseforandring). Fax.: 23 21 95 43.
E-post: tidsskriftet@katolsk.no
Signerte artikler står for forfatterens egen regning.

Redaksjon: Ansvarlig redaktør: Henrik Holm.
E-post: henrik.holm@katolsk.no

Redaksjonsmedlemmer: p. Arnfinn Haram o.p.,
Hanne Andrea Kraugerud, Brynjulv Norheim og
Øivind Varkøy.

Redaksjonsråd: Håkon H. Bleken, p. Arne Fjeld o.p.,
Sigurd Hareide, Nils Heyerdahl, Henning Laugerud,
sr. Else Britt Nilsen o.p. og Magdalene Thomassen.

Faste medarbeidere: Janne Haaland Matlary,
Kåre Langvik-Johannessen og Ola Tjørhom.

Abonnement: Årsabonnement kr. 300,- (Norge)/
kr. 325,- (øvrige europeiske land)/kr. 345,-
(andre verdensdeler). Bankgiro: 3000 20 01485.
(IBAN No 8130002001485, BIC Plus No 22)

Redaksjonsslutt: 4. mars 2008

Design: Molvik grafisk AS, Asgeir Dahlby Trykk: Molvik grafisk AS

Er vi modne for den nødvendige debatten?

Mange har med rette etterlyst mer debatt i Den katolske kirke. Den nødvendige og etterlyste debatten bør konsentrere seg om saker, og ikke om å plassere hverandre i båser. Når relative begreper som liberal, konservativ, progressiv og reaksjonær blir gjort om til absolutte kategorier som man bruker til å klassifisere sine meddebattanter, kan det muligens være et tegn på intellektuell uredelighet. Årsaken til en slik fremgangsmåte ligger nok i politiseringen av den moderne tenkning: Politiske begreper har blandet seg inn i problemstillinger som egentlig burde blitt diskutert hinsides politikken.

Skal vi få til en bedre debatt i Den katolske kirke, forutsetter det at alle parter konsentrerer seg om argumenter. Hvis vi kunne gjenvinne noe av den debattkulturen som hersket i skolastikken, kunne vi ha kommet videre: Før man kom med sin egen mening, måtte man forsikre seg om at man hadde oppfattet motparten riktig. I dag synes derimot mange debatter i Den katolske kirke å være preget av misforståelser. Man argumenterer mot ytringer som egentlig ikke eksisterer, og lager seg et bilde av motparten som overhodet ikke er i samklang med det han eller hun sier. En årsak kan være mangelen på velvilje. Med gode grunner kan vi gi dem rett som hevder at forståelse mellom mennesker kun er mulig med en viss porsjon velvilje. Å være velvillig handler vel om å lytte til argumenter før man selv våger å danne seg sin egen mening. En annen ting vi bør tenke over, er at vi kanskje kan ta det litt mer med ro når våre trossøsken mener noe annet enn det vi selv gjør. Denne roen er et viktig skritt til en god debattkultur.

Debatt og strid er ikke nødvendigvis et dårlig tegn. Det kan heller være tegn på liv, og på at vi ikke synker ned i sløvhetens farlige søvn. Jeg har tro på at mennesket kommer videre med seg selv når det opplever litt motstand. Alle trenger vi våre meningsmotstander for å prøve oss selv, veie våre argumenter og for å utvikle forståelse for andres meninger. Slik

utvikler vi oss best som mennesker. Kanskje vi rett og slett må bli flinkere til å oppsøke litt motstand?

La meg til slutt skissere noen få områder der vi etter min mening trenger en utførlig debatt i Den katolske kirke:

I Med kardinal Schönborn og teologen Karl Rahner finnes det gode grunner for å betegne fremtidens kirke som en avgjørelseskirke. Den avløser folkekirkeparadigmet. Nå har Den katolske kirke i Norge stort sett vært preget av personlige avgjørelser. Dog er på verdensbasis Den katolske kirke en utpreget folkekirke. Vi trenger en debatt om hvilke utfordringer og forandringer vi her står overfor.

II Forholdet til islam bør vi kunne diskutere åpent. Her må virkelig alle saklige ytringer være velkomne. Ingen slags form for dogmatisme kan hjelpe oss videre. Hvordan kan vi sikre en fredelig sameksistens i Europa? Like viktig som å ordne forholdet mellom kristne, muslimer og hedninger i Europa er det viktig at det skjer noe i forhold til den kristenfølgelse som dessverre er et faktum i mange muslimske land.

III Et tredje tema er spørsmålet om hvordan den enkelte katolikk og Kirken som helhet skal forholde seg til katolske politikere som bruker sin makt til å gjennomføre en anti-katolsk familiepolitikk og en menneskeuverdig omgang med det ufødte liv.

IV Hvordan skal vi reagere på globaliseringen og klimaendringene? Hvordan kan vi på en moderne måte uttrykke vår tro på skapelsen? Det skulle vel ikke herske tvil om at det bør bli debattert inngående i tiden fremover.

La oss i ro og mak begi oss inn på en velvillig og lyttende debatt, basert på argumenter. Den katolske kirke trenger en slik *argumentativ* debatt som kan overvinne alle mulige ideologiske forenklinger og trangspor. For de finnes det dessverre nok av på alle kanter. ■

HH

Apostolisk suksesjon

I denne artikkelen klargjør forfatteren noe av den problematikk som for tiden er sterkt utbredt om den apostoliske suksesjon. Hvilke kriterier må være oppfylt for å stå i den? Holder det med håndspåleggelse, slik mange tenker? Temaet berører Den katolske kirke internt men også eksternt i det økumeniske samarbeidet.

AV HENRIK VON ACHEN

Forfatteren er professor i kunsthistorie ved universitetet i Bergen og permanent diakon i st. Paul menighet.

Når det gjelder forholdet mellom de kristne kirkene dukker spørsmålet om apostolisk suksesjon opp med jevne mellomrom. I den forbindelse avtegner det seg i en rekke kirkesamfunn - men kanskje også innen Den katolske kirke - en problematisk oppfattelse av den apostoliske suksesjon. Problemet ligger i to forhold som henger sammen: Man isolerer suksesjonen til å være et så å si rituelt-juridisk fenomen, fordi dens åpenbare kirkelige dimensjon neglisjeres, en dimensjon som nødvendigvis utgjør suksesjonens substans. Av dette følger at den i praksis står i fare for å bli oppfattet som en magisk handling, der en som selv "har" suksesjonen ved sin håndspåleggelse i kraft av seg selv og sin handling gir den videre til mottakeren som nå altså også får den. Dette skjer uavhengig av om den som videregir den apostoliske suksesjon overhodet deler Kirkens tro, er i enhet med Kirkens biskoper og i samfunn med Peters etterfølger - og uavhengig av om mottakeren gjør/er det.

Av dette følger undertiden til dels absurd tekniske diskusjoner om betingelsene for at det foreligger en "intakt" apostolisk suksesjon - for eksempel dersom en eller annen biskop som angivelig har den deltar ved en bispevielse utenfor Den katolske kirke. Som om svaret på dette ville ha endret noe grunnleggende i den

kirkelige og historiske virkelighet til anglikanere, gammelkatolikker, polsk nasjonale, medlemmer av Svenska Kyrkan eller for den sakens skyld her i landet medlemmer av Den nordisk katolske kirke. Siden mange nå likevel synes å mene at en bekreftelse ville gi disse kirkesamfunnene en helt annen autoritet og status, kan det være grunn til noen refleksjoner omkring det problematiske ved dagens forståelse av den apostoliske suksesjon - en forståelse som det må innrømmes at Kirkens egen forståelse og praksis synes å legge opp til.

Her skisseres en forståelse av den apostoliske suksesjon som innebærer

- at den apostoliske suksesjonens kirkelige og trosmessige dimensjon, i tillegg til formen, erkjennes som avgjørende for om den overhodet kan finne sted.
- at skillet mellom gyldighet og lovlighet oppheves, slik at enhver bispeordinasjon som er ulovlig også derved *eo ipso* er ugyldig.
- at det blir nødvendig med en teologisk refleksjon omkring ordinasjonens sakrament, og en økumenisk refleksjon omkring apostolisk suksesjon innen Ortodoksien.

Den apostoliske suksesjon

Den apostoliske suksesjonens ytre tegn er håndspåleggelsen som formidler suksesjonen fra en

biskop som har den til en som i og med denne handlingen får den. En bispeordinasjon er gyldig dersom konsekkrator, dvs. den som ordinerer, er gyldig ordinert biskop og dersom han legger hendene på ordinandens, dvs. den som skal ordineres, hode og for øvrig følger Kirkens ritual (jf Kirkeretten (CIC) §1009). Selv om det ved den som ordinerer eller den som ordineres kan være ulike forhold som utgjør hindringer for lovligheten, for eksempel at tillatelse fra paven mangler, anfekter dette ikke gyldigheten (CIC 1040, 1044). Den nyordinerte biskop kan nå gyldig ordinere andre biskoper.

Bortsett fra at den som ordinerer selv må være gyldig ordinert biskop, finnes det etter Kirkeretten strengt tatt bare tre kriterier for gyldighet: at den som skal ordineres er døpt, er mann og har til hensikt å la seg ordinere (CIC 1024). Spørsmål om intensjonen er viktig, for den gjelder bare ved de to sakramentene der mottakeren kan sies å ha en konstitutiv rolle for gyldigheten, nemlig ordinasjonens og ekteskapets sakrament. Vi skal mot slutten vende tilbake til dette.

Gjennom en ubrutt kjede av Kirkens biskoper som legger hendene på nye biskoper, helt fra apostlene og til i dag, bekrefter og garanterer den apostoliske suksesjonen at Kirkens tro alltid forblir apostolisk og katolsk. Forståelsen av hva apostolisk suksesjon er og hvordan den fungerer er således dypest sett et spørsmål om hva Kirken er, og om hvordan apostlenes tro uten å forandres blir utfoldet og utviklet gjennom historien. Den er ikke uttrykk for at en menneskelig institusjon har tiltatt seg kontroll over den guddommelige Åpenbaring, men er derimot tegnet på at Gud åpenbarer seg autentisk i Kirkens tro og liv fra apostlene ble kalt og til i dag. Kirkens tro er apostlenes tro helt og fullt, utviklet og fordypet gjennom århundrene, men organisk forbundet med Åpenbaringen. Siden Kirkens tradisjon i sitt vesen er dynamisk, er det nettopp det kirkelige læreembetets funksjon - ikke minst uttrykt ved den apostoliske suksesjon - å sikre at utviklingen alltid bevarer det organiske forholdet til den Åpenbaringen som i begynnelsen ble gitt Kirken en gang for alle.

Et økumenisk problem

Spørsmålet om den apostoliske suksesjon er altså ikke bare et teknisk spørsmål for spesialister eller et rent kirkerettslig anliggende. Det er sentralt fordi det angår Kirkens tro, gestalt og liv gjennom tidene og den organiske forbindelsen til apostlenes tro på Kristus Jesus, Guds Sønn og menneskenes Frelser. Dermed angår det også den ubrutte forbindelsen med Kirkens selvforståelse som Kristi kirke, dvs. dens oppfattelse av sitt vesen og sin oppgave i frelsesverket. Mens reformasjonstidens protestantiske kirkesamfunn avviste den apostoliske suksesjonens betydning, har vi siden det 19. århundre, og ikke minst i nyere tid, grupperinger som av ulike grunner har insistert på å "ha" apostolisk suksesjon. Disse grupperinger er for eksempel Det anglikanske fellesskapet, Den gammelkatolske kirke, Den polsk nasjonale kirke, og i Norge Den nordiske katolske kirke. Her har man i alt vesentlig gjort suksesjonen til en magisk handling ved å vektlegge den ytre formen, altså håndspåleggelsen og ritualen, mens ordinasjonssakramentets eller suksesjonens indre substans åpenbart er uten betydning. I katolsk sammenheng synes dette aspektet av Kirkens trostradisjon i praksis å ha blitt redusert til et spørsmål om hvorvidt kirkerettens § 1009 er overholdt. Et slikt isolert perspektiv er selvsagt fremmed for Kirkerettens ånd, men problemet er at Kirken selv synes å ha oppfattet suksesjonen på nesten samme måte som ovennevnte grupperinger. Den har i hvert fall i sin egen forståelse av suksesjonens virkelighet unektelig invitert til slike forestillinger. Således har Kirken i grunnen gjort seg

Gjennom en ubrutt kjede av Kirkens biskoper som legger hendene på nye biskoper, helt fra apostlene og til i dag, bekrefter og garanterer den apostoliske suksesjonen at Kirkens tro alltid forblir apostolisk og katolsk.

Spørsmålet om den apostoliske suksesjon er altså ikke bare et teknisk spørsmål for spesialister eller et rent kirkerettslig anliggende. Det er sentralt fordi det angår Kirkens tro, gestalt og liv gjennom tidene og den organiske forbindelsen til apostlenes tro på Kristus Jesus, Guds Sønn og menneskenes Frelser.

forsvarsløs overfor misbruk av biskoppelig fullmakt. Og dette er naturligvis dypt problematisk, så vel innad i Kirken som utad i et økumenisk perspektiv.

Senest ble dette aktuelt her i Norge da det i Trondheim i august 2007 oppsto en økumenisk "situasjon" i forhold til Den nordisk katolske kirke, der spørsmålet om den apostoliske suksesjon så dukket opp i kjølvannet. Saken ble en påminnelse om hvor vesentlig det etterhånden må bli for Kirken å finne en avklaring på spørsmålet om hvordan den apostoliske suksesjon skal forstås og hva kirkelig fellesskap nå faktisk er. At kirkesamfunn utenfor Den katolske kirke, fra de helt konservative til

Spørsmålet er da: Kan en apostolisk suksesjon finne sted, dersom den som ordinerer ikke selv deler Kirkens tro uttrykt ved samfunn med biskopene og paven, og der den som skal ordineres åpenbart heller ikke gjør det?

de ytterst liberale, fra høykirkelighet til lavkirkelighet, likevel på en rekke til dels sentrale områder deler Kirkens tro - og for så vidt også dens syn på aktuelle samfunnsfenomener - er ikke uvanlig. Dette, eventuelt sammen med sammenfall av visse ytre former, skaper

imidlertid ikke det kirkelige og trosmessige fellesskapet som uttrykkes, bekreftes og formidles i og med suksesjonen.

Den nordisk katolske kirke oppfatter seg imidlertid nettopp som et kirkesamfunn av en annen natur enn andre protestantiske kirkesamfunn, for eksempel Den norske kirke eller Det anglikanske fellesskapet, siden man "har" den apostoliske suksesjon. Den har man fått ved, som man sier, "å hekte seg på" Den polske nasjonale kirke i USA som har den og dermed kan gi den videre til prester ordinert i regi av Den nordisk katolske kirke. Dermed skulle deres feiring av sakramentene være gyldig, og det er vel bare et spørsmål om tid før man får en biskop. Dette nokså fortvilte og ytterst forvirrende forholdet gjør det som sagt nødvendig å reflektere over begrepet "apostolisk suksesjon", først og fremst knyttet til ordinasjon av en biskop. For å unngå en alminnelig forvirring blant de troende, og på grunn av Kirkens tilsynelatende totale forsvarsløshet overfor misbruk av ordinasjonsfullmakten, tvinger tiden oss til en fornyet refleksjon omkring den apostoliske suksesjon. I så måte må interessen

flyttes fra den ytre form til spørsmålet om suksesjonens innhold; dens kirkelige realitet og substans.

Gyldighet og lovlighet

Som sagt kan det være forhold som utgjør hindringer for lovligheten av en gitt bispeordinasjon, uten at dette får noen betydning for gyldigheten. Mens spørsmålet om "lovlighet" - det minst vesentlige - kan sies å omfatte det kirkelige aspektet, synes "gyldighet" - det helt avgjørende - å være redusert til et spørsmål om form.

Kirken skjelner altså mellom "gyldighet" og "lovlighet", slik at en bispeordinasjon i for eksempel Den polske nasjonale kirke har vært ansett for å være gyldig i kraft av den apostoliske suksesjonen, men ikke lovlig fordi den skjer uten tillatelse fra Roma. Å vigse biskoper uten denne tillatelsen er en skismatisk handling - men like fullt gyldig. Dermed kan den ulovlig ordinerte etterpå selv ordinere andre biskoper, selvsagt ulovlig, men dog gyldig. Kirken presenteres for en fullbyrdet kjensgjerning som ikke bare paven, men selv Kirkens Herre har å ta til etterretning. En slik forståelse kan i praksis kun med stor vanskelighet skjelnes fra magi. I en magisk praksis kan man ved å si og gjøre de riktige tingene så å si få kontroll over guddommen som må handle i samsvar med det som den magiske praksisen har fremtvunget. Den apostoliske suksesjonen kan dermed erverves frikoplet fra Kirkens tro og fellesskapet med bispekollegiet med og under biskopen av Roma, bare i kraft av håndspåleggelsen og ordene uttalt etter den rette ritualbok.

Den nesten tekniske distinksjon mellom "gyldig" og "lovlig", at man altså kan ordinere gyldig, men ulovlig (og for så vidt omvendt), kan muligens fungere rent akademisk-teologisk, men den kan på ingen måte tjene Kirkens liv, selvforståelse og trosmessige identitet i sin historiske virkelighet. Det lar seg altså ikke nekte at Den katolske kirke har gjort det vanskelig for seg selv ved å akseptere en gitt ordinasjons gyldighet trass i dens åpenbare ulovlighet. Selv om Kirken i høy grad er annet og mer enn suksesjonen, kan det neppe herske tvil om at den apostoliske suksesjon nettopp i et historisk perspektiv er en viktig garant for

Teologi

Kirkens tro, et sentralt element i den kirkelige tradisjon og embetsstruktur. Hovedinnvendingen mot Kirkens anerkjennelse av en apostolisk suksesjon *extra ecclesiam* er at den dermed synes å oppfattes og praktiseres på en måte som nesten nødvendigvis gjør den til en form for magi. Her har da verken Kirken eller Vårherre kontroll, men den enkelte aktør som ved det han gjør så å si gir andre en fullmakt som Kristus og Kirken så har å anerkjenne.

Ordinasjonens sakrament

I katolsk sakramentsteologi betegner uttrykket *ex opere operato*, "ved det utførte verk" at sakramentet - ut fra guddommelig nåde og i kraft av en myndighet som er gitt Kristi Kirke - forvaltes gyldig alene ved det rette ritual utført av en gyldig ordinert person med de rette ordene og eventuelt rette materie (vann, brød, vin, salve). Dette skjer så å si objektivt, dvs. uten hensyn til sakramentsforvalterens personlige tro eller fromhet, eller for den sakens skyld intensjon - det er jo i sakramentet alltid Kristus som er den egentlig handlende. Sakramentet meddeles uavhengig av mottakerens personlige tro, fromhet eller intensjon - selv om mottakerens holdning selvsagt har betydning for sakramentets faktiske virkning. Og slik må det være.

Med ordinasjonens sakrament synes det å måtte forholde seg annerledes. Dette sakramentet former den synlige Kirke på en slik måte at her må sakramentsforvalteren faktisk representere Kirkens tro for å kunne innlemme den som skal ordineres i Kirkens trosfellesskap. Når det gjelder bispeordinasjonen og den apostoliske suksesjon, synes sakramentets form hittil å ha vært oppfattet som avgjørende, for så vidt som formen - som også omfatter konsekkrators formelle ordinasjonsmyndighet - avgjør om ordinasjonen er gyldig, dvs. faktisk gir en fullmakt videre (Den katolske Kirkes katekisme, KKK, art. 1576). Substansen, dvs. konsekkrators faktiske delaktighet i Kirkens tro i enhet med biskopene og paven, kan da høyst avgjøre om ordinasjonen er ulovlig. Dette blir etter hvert uholdbart. Kirken må formulere en forståelse av den apostoliske suksesjon som gjør dens substans, Kirkens tro og enheten med biskopene (apostlene) samlet i og under paven (Peter) konstitutiv for selve gyldigheten. I KKK

sies det i art. 1087 at den apostoliske suksesjonen "strukturerer hele Kirkens liturgiske liv: den er selv sakramental og videreføres ved ordinasjonens sakrament", den er iflg. art. 815 et synlig "enhetsbånd", etter art. 830 og 833 et tegn på at Kirken er "katolsk". Vi kan også minne om Troslærekongregasjonens svar av 29. juni 2007 på spørsmål omkring kirkeforståelsen. Her er det ganske klart at nettopp den apostoliske suksesjon er avgjørende for overhodet å kunne kalles "kirke" (4-5). Nå erkjenner Kirkeretten logisk nok at en ulovlig ordinasjon innebærer et reelt brudd med Kirkens fellesskap og således i seg selv, automatisk om man vil, ekskommuniserer både den som ordinerer og den som ordineres (CIC 1382). Problemet er, at dette ikke synes å ha hatt betydning for gyldigheten av det som altså i kraft av seg selv utelukker aktørene fra Kirkens fellesskap. Dermed skjer en dramatisk reduksjon av suksesjonens trosmessige og kirkelige dimensjon.

Spørsmålet er da: Kan en apostolisk suksesjon finne sted, dersom den som ordinerer ikke selv deler Kirkens tro uttrykt ved samfunn med biskopene og paven, og der den som skal ordineres åpenbart heller ikke gjør det? Kan en slik person i og med suksesjonen på et vis også få Kirkens fullmakter når det gjelder læreoppdrag og sakramentsforvaltning? Her skulle man mene at dette simpelthen bryter med teologien knyttet til ordinasjonssakramentet slik det kortfattet kommer til uttrykk i CIC 1008 i og med at de grunnleggende funksjoner, lære, helliggjøre og styre i Kristi person, logisk sett ikke kan oppfylles. Gir det overhodet mening å tale om en "ulovlig" suksesjon? Nepe, siden jo en ulovlig suksesjon allerede i utgangspunktet må bety at den skjer uten pavens godkjenning (jf CIC 1013) og *ipso facto* er et brudd med den enheten som den skal uttrykke og videreføre. Og om man ser stort på pavens rolle, på Kirkens tro slik den har vært forkynt og praktisert siden begynnelsen, hvordan kan apostlenes tro og myndighet så formidles så å si automatisk? I sin forståelse av den apostoliske suksesjon, og

I sin forståelse av den apostoliske suksesjon, og dermed også av ordinasjonens sakrament, må Kirken i tillegg til de formelle kriterier simpelthen fastholde at det som skjer ulovlig automatisk også er ugyldig.

dermed også av ordinasjonens sakrament, må Kirken i tillegg til de formelle kriterier simpelthen fastholde at det som skjer ulovlig automatisk også er ugyldig.

En kirkelig forståelse av den apostoliske suksesjon

Dersom en bispeordinasjon gyldig skal formidle den apostoliske suksesjon med alt dette innebærer av biskoppelig fullmakt, må ordinasjonen finne sted med pavens uttrykkelige tillatelse - og følgelig kreve en konsekkrator som ikke offentlig har distansert seg fra deler av Kirkens tro og fra den synlige Kirke. Dersom ordinasjonen finner sted uten tillatelse, og med en konsekkrator som i et katolsk perspektiv logisk sett simpelthen ikke kan stå inne for apostlenes tro, da har også ordinanden allerede ved å opptre som ordinand satt seg utenfor Kirkens fellesskap. Håndspåleggelsen og ritualets ytre form kan da ikke formidle noen apostolisk suksesjon, siden den apostoliske og katolske tro - det som jo skal formidles - mangler.

En gyldig vigslet biskop med virkelig apostolisk suksesjon kan senere forkaste deler av Kirkens tro, og da kan denne troen selvsagt ikke formidles videre av vedkommende til andre. En biskops fullmakt må på dette området alltid forstås i et kollegialt perspektiv, det er ikke noe den enkelte har fri råderett

over. Bispeordinasjonen skal sikre en autentisk formidling av Kirkens tro fra slekt til slekt, dvs. over tid. Kun en biskop kan ordinere nye biskoper og således sikre at utfold-

Bispeordinasjonen skal sikre en autentisk formidling av Kirkens tro fra slekt til slekt, dvs. over tid.

elsen av troen gjennom historien aldri mister sin organiske forbindelse med apostlenes tro. I så måte er de ytre tegnene - viktige og uerstattelige som de er - nettopp tegn på en indre virkelighet, og der denne mangler, kan tegnet og ordene alene ikke skape den. Denne betingede gyldighet måtte kunne sies å være et særtrekk ved ordinasjonens sakrament.

I så måte finnes det i Leo XIII's bulle *Apostolicae curae* fra 1896, om hvorvidt Det anglikanske fellesskapet har apostolisk suksesjon, et sentralt moment ved siden av det tekniske argument med en mangel i form. Det pekes nemlig også på en mangel når det gjelder

intensjon - ikke hos mottakeren, men hos den som ordinerer (art. 33). Nettopp fordi ordinasjonssakramentet dreier seg om en offentlig handling som strukturer den synlige Kirke legger bullen vekt på at konsekkrator må ha til hensikt å gjøre hva Kirken gjør når den ordinerer. Dersom denne intensjonen mangler, er dette samtidig en grunnleggende mangel ved sakramentet; det er imot sakramentets vesen og bryter det derfor ned. Her foreligger altså erkjennelsen av at den kirkelige dimensjonen ved ordinasjonens sakrament, og dermed også ved den apostoliske suksesjonen, er avgjørende for gyldigheten. Overfor spørsmålet om lovlighet versus gyldighet måtte man da si at en ulovlig ordinasjon per definisjon ikke kan ha den rette intensjon - og er dermed ugyldig.

Så vidt jeg kan se, er en slik definisjon i samsvar med Kirkens tro og selvforståelse, jf også KKK 834. Den hellige Kirke kan ikke fremheve innholdets betydning hvis den så i praksis aksepterer at formen likevel er avgjørende. Det kan ikke være katolsk tro. Når alle opplagte forsikringer og fremsagte modifikasjoner legges til side, har Kirken hittil faktisk i praksis ansett den apostoliske suksesjon for primært å være knyttet til formen fremfor innholdet. Dette er ikke lengre holdbart. Det er i den forbindelse ikke noe nytt at Kirken alltid må gjennomtenke sin tro og praksis. Til enhver tid må Kirken avgjøre hvordan den kan utvikle det som alt ligger i Åpenbaringen, slik at den i det den tror, bekjenner, lærer, forkynner - og gjør - når en stadig større evangelisk fylde og en stadig dypere forståelse av sitt liv og kall i og overfor enhver ny tid. Også Kirkens tro utvikles over tid; fordypes ved Guds nåde, ved refleksjon, ved evnen til å tyde tidens tegn.

I et slikt dynamisk perspektiv er det ikke utenkelig at Kirken skulle si: Slik har vi praktisert dette, men en fornyet refleksjon forteller oss at vi i dag må se dette annerledes. Vi må gå i dybden og presisere vår forståelse av apostolisk suksesjon, siden vi lever i en annen tid og i en annen økumenisk situasjon enn før. Skillet mellom det som er lovlig og det som er gyldig må problematiseres - for så vidt i retning av et ortodokst syn. I dette er det ikke slik at oppfattelsen av hva den apostoliske suksesjon er og gjør forandres, men det gjelder i dag behovet

Teologi

for en fornyet refleksjon omkring betingelsene for at den kan finne sted. Et større fokus på suksesjonens kirkelige virkelighet synes å ville føre med seg en innskrenkning i den enkelte biskops råderett over den. Dermed gis Kirken en bedre sikkerhet for at bispeordinasjonen faktisk gjør det den skal: inkorporerer den som ordineres i Kirkens tro og fellesskap, synliggjort ved opptakelse i bispekollegiet *cum et sub Petro* - og gir dermed også den som ordineres den biskoppelige fullmakten som er så vesentlig i Kirkens liv.

Ortodoksien

Den forståelsen av betingelsene for apostolisk suksesjon som er skissert ovenfor, vil imidlertid også berøre forholdet til de ortodokse kirkene. Dersom Kirken beveger seg i retning av ortodoksiens integrerte syn på lovlig-gyldig, oppstår et annet økumenisk problem, nemlig omkring ortodoksiens apostoliske suksesjon. Den har aldri har vært trukket i tvil og ble senest bekreftet tidligere i år i Troslærekongregasjonens skriv om kirkeforståelsen. Like fullt måtte den da drøftes med henblikk på å finne en forståelse av den som anerkjenner ortodoksiens apostoliske suksesjon i en situasjon der full kirkelig enhet ikke foreligger og heller ikke skapes i og med suksesjonen. Jeg har ikke her og nå noen løsning på problemet, men trøster meg med at Kirken erkjenner og vil det nære fellesskapet med Ortodoksien, og at teologene derfor vil finne formuleringer som bygger opp fremfor å rive ned. De ortodokse kirkenes alder, historie og troslære gjør dem virkelig til Den katolske kirkes søsterkirker. På den annen side er Peters-embetet og dets rolle som tegn på enheten, pavens primat, ikke bare en nokså uvesentlig formssak. Det er derimot av avgjørende betydning for Kirkens indre liv gjennom historien og for muligheten for et dynamisk tradisjonsbegrep - noe som uomtvistelig fremgår av Kristendommens historie. Siden Den katolske kirke også etter 1054 har anerkjent ortodoksiens apostoliske suksesjon og gyldigheten av dens sakramenter, kunne løsningen simpelthen være: Roma oppfatter det slik at dersom en bispeordinasjon av ortodoksien selv ansees for gyldig, da skjer den med pavens (implisitte) tillatelse - også selv om man fra ortodoks side verken har bedt om den eller opp-

fatter den som nødvendig. Følgelig er enhver ordinasjon gyldig og formidler den apostoliske suksesjon selv uten full kirkelig enhet. Dermed er alle problemer selvsagt ikke løst. Hvis ordinasjonen forutsetter enhet, og den apostoliske suksesjon bekrefter, ja, garanterer denne enheten, må gyldigheten være avhengig av at den manglende enhet mellom øst og vest defineres på en slik måte at den ikke berører selve ordinasjonssakramentets vesen. Dette må bli en så vel sakramentsteologisk som økumenisk sak for teologene.

Apostlenes tro er Kirkens tro, og det er Kirken som alene kan definere den apostoliske suksesjon og betingelsene for den. Det er det fordi suksesjonen nettopp ikke er en isolert sakramental handling, men fra begynnelsen har vært bundet inn i dette sakramentets kirkelige og trosmessige virkelighet. Den synlige Kirkes virkelighet er ikke en uvesentlig ting i forhold til troslæren, men dypt integrert i den. Man kan derfor verken tvinge eller lure seg til en apostolisk suksesjon. Spørsmålet om den skulle altså ikke kunne reduseres til et "teknisk" spørsmål, men må innskriveres i en generell forståelse av Kirkens vesen og virke. I så måte kan en minne om en passus i pavens brev våren 2007 til katolikkene i Kina (kap. 5/8): "Fellesskap og enhet, jeg gjentar det, er essensielle og integrerte elementer i Den katolske Kirke: Derfor er forestillingen om en kirke som religiøst sett er "uavhengig" av den Hellige Stol uforenelig med katolsk troslære". Det er den kirkelige konsekvensen av dette som synes å gjøre forestillingen om en "gyldig, men ulovlig" bispevielse meningsløs. Derfor skal det simpelthen ikke være mulig å "få" (eller rettere: "ta") apostolisk suksesjon fra en biskop som i utgangspunktet ikke deler Kirkens tro og ikke er i enhet med dens episkopat. Han kan derfor verken selv være garant for denne troen, eller ved å ordinere andre gjøre dem til garant for en organisk forbindelse til apostlenes tro. Hva man ikke har, kan man selvsagt heller ikke gi videre. ■

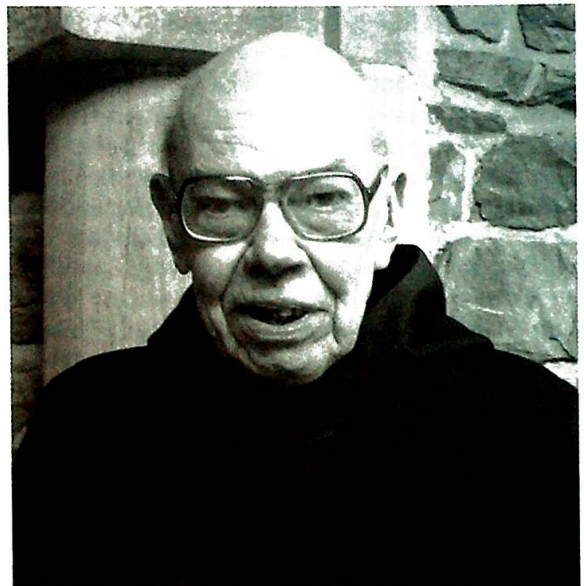
Den synlige Kirkes virkelighet er ikke en uvesentlig ting i forhold til troslæren, men dypt integrert i den. Man kan derfor verken tvinge eller lure seg til en apostolisk suksesjon.

Den uoppførlige bønn

REFLEKSJONER OVER EN ARV FRA JØDEDOMMEN

AV CHRESTEN KROGH OSB
(Oversatt av Nils Heyerdahl)

Pater Chresten Krogh OSB er født i Nørresundby i Danmark i 1922 og konverterte til Den katolske kirke nyttårsdagen 1942. Han studerte jus i Aalborg og Lund under krigen og arbeidet deretter noen år i bank og tre år som sosialrådgiver hos Liobasøstrene i København, en kongregasjon innenfor benediktinerordenen. Han var deretter i en periode sekretær for den katolske biskop av København, Theodor Suhr. Trådte inn i benediktinerordenen i 1954 og ble presteviet i 1962. I 33 år har pater Krogh vært knyttet til benediktinerabbediet St. Maurice & St. Maur i Clervaux i Luxembourg, bare avbrutt av fire års studier i filosofi og psykologi i Roma, et opphold i Sverige og en lengre periode i Lom, Gudbrandsdalen, der han fra 1968 til 1984 var prest og eneboer. Deretter kom han tilbake til Clervaux, der han de siste 15 år har vært prior, d.v.s. hatt rang nest etter abbeden. Det var i dette klosteret Theodor Suhr var benediktiner, før han ble utnevnt til biskop, og det var her nobelprisvinneren Halldor Laxness (1902 - 98) trådte inn som postulamt i 1923 og var i et år, skildret i hans bok Dagar hjá múnkum. Komponisten og organisten Paul Benoit OSB (1893 - 1979) virket også i dette klosteret, som i dag omfatter ca. 25 brødre og har en gjestefløy til retrett for enkeltpersoner og grupper.

Høsten 1945 hadde jeg en sorgmunter opplevelse. Da kom en norsk tante av meg på besøk til Danmark. Hun var en liten og mager dame som hadde hatt det nokså knapt med matvarer under krigen. Gjensynsgleden var stor og det ble servert gode måltider. Damen nøt dem. Hun tok kraftig for seg av rettene, slik som bare meget magre eller meget fete mennesker kan gjøre det. Det var godt å sitte ved et bord med dansk svinestek med syltetøy og avslutte med en søt dessert.

Mine danske slektninger er sant å si ikke særlig belastet med fromhet. Bare tanken på å

lese bordbønn har vært helt utelukket i klanens familier. Imidlertid hendte det seg etter en middag som en av familiene holdt til ære for min tante, at verten, som hadde henne til bords, ble oppmerksom på at hun ganske diskret ba en bordbønn i det øyeblikk vi reiste oss fra bordet. Ingen ville sikkert ha bemerket eller tenkt over dette om ikke den samme bordkavaler var kommet med en bemerkning da gildet var vel over og damen var reist hjem: "Hun åt som en liten gris! Og så tillot hun seg på toppen av det hele å be bordbønn etterpå!"

Nå vet jeg med sikkerhet at han som kom

Spiritualitet

med denne krasse bemerkning aldri i sitt liv virkelig har nytt å spise noe godt eller overhodet har nytt noe som helst nytelig. Han er av de mennesker som på grunn av en eller annen forskrudd oppdragelse i et formalistisk miljø har underkuet sitt helt normale behov for nytelse. Resultat: Han forakter ting som kunne gi nytelse. Han forakter andre mennesker og han forakter seg selv, antagelig fordi han innerst inne godt vet at han selv tross alt holder seg med én form for nytelse her i livet: Han nyter å gi avkall på nytelse!

Så mye vet jeg om ham. Om min tante vet jeg ikke særlig mye. Hun var en glad liten person. Og hun var kolossalt opptatt av Karen Blixens bøker. Hva hun sa i sin bønn når hun hadde spist, vet jeg ikke. Men det skulle ikke undre meg om hun, når hun satte seg til bords, pleide å be den bønn som Karen Blixen siterer et eller annet sted: "Herre, forunn oss med frimodig hjerte å dra omsorg for våre legemer, som du har skapt til oppstandelsens herlighet med Kristus i evighet. Amen."

Den lille bemerkningen om å ete som en gris og så ovenikjøpet *tillate* seg å takke for maten, kom jeg til å tenke på da jeg plutselig en dag mange år senere snublet over en hebraisk bønnebok i vårt klosterbibliotek i Clervaux. Det var en fransk utgave av den bønnebok som er alminnelig brukt i synagogene og i jødiske hjem verden over. I sin oppbygning minner den om vårt brevjar. Den inneholder den daglige synagoge-liturgi, og liturgien til de forskjellige festdager. Morgenbønnen minner en del om vår tidebønn *Laudes*. Ettermiddagsbønnen minner om vårt Vesper og aftenbønnen svarer nokså nøye til vårt *Kompletorium*.

Men samtidig minnet den jødiske bønneboken også om våre gamle fromme folkelige bønnebøker som inneholdt messetekster, salmer, andakter, litanier og bønner for forskjellige anledninger. Bak i boken, etter den rent liturgiske delen, finnes det nemlig en rekke ganske korte og meget enkle takksigelses- eller lovprisningsbønner, som så å si dekker alle dagliglivets begivenheter, opplevelser og forløp. Noen av dem er av rent rituell karakter. De knytter seg til jødernes daglige rituelle liv i hjemmet

og i synagogen. Men de aller fleste av dem er korte lovprisninger av Gud, Skaperen, Kongen, Herren som har skapt oss og den verden vi lever i.

Det er 30 stykker av dem, og jeg siterer bare et lite utvalg, for å gi en idé om innhold og form. Før man spiser brød, sier man: "Velsignet være du, Herre, vår Gud, universets konge, som har frembragt brødet av jorden!" Før man drikker vin, sier man: "Velsignet være du, Herre, vår Gud, universets konge, som har skapt vintreets frukt!" Når man ser blomstrende trær, sier man: "Velsignet være du, Herre, vår Gud, universets konge, som ikke lar noe mangle i verden og som har fylt den med skjønne trær og andre skapte ting til menneskets glede!" Alle begynner altså med den samme formel: "Velsignet være du, Herre vår Gud [...]"

Og det er ikke det livets forhold som ikke er forutsett: Synet av lyn og uvær, av fjell og hav, og av regnbuen. Lyden av torden eller av et jord-skjelv, av et godt budskap, eller av et sørgelig budskap. Nyttelsen av det man kan spise eller drikke eller lukte. Gleden over å iføre seg nye klær. Synets av forskjellige mennesker: rabbiene, vitenskapsmannen, statsoverhodet. Synet av en kjempe eller en dverg er også med. Og til slutt, når man ser noe som er overveldende vakkert, sier man: "Velsignet være du, Herre, vår Gud, universets konge, som har skapt slike vidunder i verden!" Noen av disse formler er gamle som Moses eller eldre, andre er nyere, men stort sett er de blitt samlet til et hele en gang på 300-tallet.

Da jeg hadde funnet og lest denne samlingen med lovprisninger, kom jeg altså til å tenke på min magre, sultne norske tante, som hadde nytt maten og gledet seg over den - og takket for den. Begeistret informerte jeg min omverden om mitt funn, og i årevis dyrket jeg disse bønnene, fordi de samlet egentlig utgjør en liten håndbok i uopphørlig bønn. Men som alt annet man lærer å kjenne, mistet de selvfølgelig nyhetens første, friske interesse i årenes løp. Inntil vi nådde 1. januar 1970. Den dagen

"Herre, forunn oss med frimodig hjerte å dra omsorg for våre legemer, som du har skapt til oppstandelsens herlighet med Kristus i evighet. Amen."

begynte vi å feire messen etter den nye ordning, og jeg ble igjen minnet om dem så kraftig at jeg neste hoppet foran alteret.

Når brødet bæres frem i messen, sier vi fra denne dag: "Velsignet er du Herre, all skapnings Gud. Av din rikdom har vi mottatt det brød som vi bærer frem for deg, en frukt av jorden og menneskers arbeid, som for oss blir livets brød." Og når vinen bæres frem: "[...] den vin som vi bærer frem for deg, en frukt av vintreet og av menneskers arbeid [...]"

Paulus' oppfordring til menigheten i Efesos (6, 18) om å be alltid, har til alle tider egget kristne mennesker og blitt en del av grunnlaget for hele kirkens bønneliv.

Disse to offertoriebønner er overtatt fra synagogegebønnen. De har vært ledd i påske-ritualet, som Jesus brukte ved innstiftelsen av nattverden. Når det i messens canon står at Jesus "velsignet, brøt brødet osv [...]", så besto hans velsignelse ikke i en handling eller i et tegn, men ganske enkelt i at han uttalte disse ord. Og det samme da han tok kalken. Det var ikke den, men Gud han velsignet med ordene "Velsignet være du Herre, vår Gud, universets konge [...]". Fra og med 1. januar 1970 har jeg igjen tatt disse bønnene frem og dyrket dem. Og grunnen til min glede over dem er at de utgjør verdens korteste håndbok i uopphørlig bønn, og antagelig en av de eldste.

Paulus' oppfordring til menigheten i Efesos (6, 18) om å be alltid, har til alle tider egget kristne mennesker og blitt en del av grunnlaget for hele kirkens bønneliv. Prestenes breviar, nonnens og munkenes korbønn, angelusbønnen og rosenkransen vitner om dette. Gjennom tidene har en rekke store skikkelser i kirken utarbeidet

Grunnen til at jeg trekker frem disse bønnene, er høyst aktuell. I våre dager opplever vi prester oftere og oftere at mennesker kommer og klager sin nød: "Jeg klarer ikke å be mer!"

metoder som skulle lære folk å be uten opphør: Benedikt av Nursia, Frans av Assisi, Teresa av Avila, Johannes av Korset, Ignatius Loyola og mange flere. Noe av det seneste er den beretning som en ukjent russer skrev på 1800-tallet om sitt livs pilegrimsferd gjennom Russland. I sin søken etter Gud gikk han fra

staretz til staretz for å finne en som kunne lære ham hva Paulus egentlig mente med å be uten opphør. Han beskriver hvordan han etter hvert fant frem til at man ved stadig å gjenta ordene "Jesus Kristus, Guds sønn, vår frelser, forbarm deg over oss!" sa å si ble omdannet av disse ord og deres innhold. Så omdannet blir man at ordene til sist blir ett med ens hjerteslag og ens åndedrag. Så meget at personen etter hvert blir forvandlet: Det er ikke lenger han som lever, men Kristus som lever i ham. Boken er oversatt både til dansk og norsk, og jeg kan bare anbefale den til flittig lesning. Men jeg ville aldri våge å anbefale noe menneske å be denne "Jesus-bønn" uten at det skjer i forbindelse med en meget strengt gjennomført åndelig veiledning.

Derimot nøler jeg ikke med å anbefale hvem som helst som søker inspirasjon til uopphørlig bønn, å stifte bekjentskap med og bruke synagogegebønnen samling av lovprisningsbønner. Ikke kanskje så meget av ordene i hver enkelt bønn som av den idé at Gud er skaper, og vi er Hans skapninger som lever omgitt av skapte ting og av andre mennesker som er skapt i Hans bilde.

Grunnen til at jeg trekker frem disse bønnene, er høyst aktuell. I våre dager opplever vi prester oftere og oftere at mennesker kommer og klager sin nød: "Jeg klarer ikke å be mer! Tidligere fikk jeg det til, men nå har jeg likesom mistet forbindelsen med Gud, og det er blitt umulig for meg å be!". Etter å ha lyttet lenge til folks klager og prøvd å finne grunnen til at dette blir mer og mer utbredt, er jeg kommet til at det har tre forskjellige årsaker. For det første er verden plutselig blitt så liten. For det annet er verdens elendighet plutselig blitt så stor. Og for det tredje er våre forestillinger om at vi lever i en velordnet verden på kort tid avgått ved døden.

Verden er plutselig blitt så liten og er kommet oss så nær innpå livet. Vi har ennå ikke vent oss helt til at vi har fått så skarpe øyne, så store ører og så lange ben. Det tar tid å venne seg til at vi er så nær hverandre og at tingene har rykket oss så nær. Vi er i ferd med å omkomme i nærhet og samtidighet. Hele klodens liv velter inn gjennom øyne og ører

Spiritualitet

hvert NU, så vi drukner i nu'er i stedet for å leve i det.

For det annet er verdens elendighet plutselig blitt så stor. Både reelt og konkret. Men særlig som opplevelse, fordi vi på kort tid er blitt nabo til alle verdensdeler. Nøden maser seg inn på oss med et veldig krav om hjelp. Og da vi er helt ute av stand til å yte noen effektiv hjelp til alle sider på en gang, reagerer vi med en masse overilte handlinger og foretar oss noe på måfå i en slags panikk. Vi trøster oss med at vi i alle fall foretar oss noe, og prøver å skjule for oss selv at det lille vi gjør i panikk, i virkeligheten ikke gjøres for å avhjelpe verdens nød, men instinktivt for å lindre og trøste vår sårede underbevissthet. Dette er aktivisme i et nøtteskall.

Og for det tredje: Når vi panikkreagerer på at omverdenen og dens elendighet rykker oss så nær, skjer det i en tid da vårt vante verdensbilde er i ferd med å bryte sammen. Alle veletablerte sannheter og mønstre i politikk, teologi, psykologi og i alle andre vitenskaper har plutselig barslet, slik at der hvor det før var en eller to sannheter, i dag er ti som kappes om å mase seg inn på oss og tvinger oss til å ta stilling, her og nå, til noe som intet menneske kan si *ja*, *ja* eller *nei*, *nei* til.

Kanskje er dette bare banale halv-sannheter om menneskelivet i dag. Men uansett om det jeg har trukket frem er de viktigste årsakene eller om det er andre, så er i hvert fall resultatet det samme, nemlig at menneskers NU-liv i dag er slått i stykker.

Når folk kommer og klager over at de ikke lenger kan be, henviser jeg dem til de jødiske lovprisningsbønnene. For selv om de ikke er et universalmiddel, inneholder de i hvert fall ett element som direkte hjelper oss til ikke å bli blendet av verdens nærhet og dens elendighet og av vår usikkerhet overfor eksistensens grunnlag. De er nemlig alle hva jeg vil kalle NU-bønner. De har alle relasjon til det som tvinger seg inn på oss hvert nu. Mens all åndelig virksomhet normalt krever tankekonsentrasjon, d.v.s. at vi *agerer*, så krever disse korte og lette bønnene intet annet av oss enn at vi reagerer. Og nettopp fordi ting og begivenheter og mennesker uoppørlig presser seg inn på oss, er det hele tiden noe å reagere på. Hvert nu er

fylt med minst ti ting og situasjoner, som kunne få oss til å reagere og si: "Velsignet er du, Herre vår Gud, universets konge, som skaper dette NU og lar oss leve i dét."

Og det fine er at det som får oss til å reagere, alltid er de umiddelbare sanseinntrykk. En lyd, en duft, en smak, synet av et menneske eller en ting, følelsen av å holde noe i hendene får oss spontant til å erkjenne Gud som skaper av våre sanser og av det vi sanser. Disse bønnene lærer oss å erkjenne alt skapt som skapt - og som *godt* skapt.

Jeg vet ikke hvor mange rester av manikeisk forakt for det fysiske som i dag ennå finnes i Den katolske kirke. Jeg tror ikke det er så mange. Men jeg vet hvor meget det finnes utenfor kirken som hele tiden truer med å smitte oss. Den sekteriske forakt for alt som ikke er ånd, ligger paradoksalt nok på lur både i marxismen og i mange kirkesamfunn som er barn av rasjonalismen. Man forakter tingene av angst for å bli fristet til å misbruke dem. Og fordi mennesket er slikt skapt at det *kan* fristes, er det foraktelig, sier disse manikeerne.

Er det noe disse jødiske bønner ikke er, så er det manikeiske. Alt oppleves som godt skapt, av en god skaper som hele tiden opprettholder alle ting, som har gjort det fra tidenes begynnelse og til denne dag, her og nu. Gud har ikke bare skapt tingene og så latt dem seile sin egen sjø. Han skaper dem her og nu. Derfor opplever vi ikke bare tingene som nærværende, men gjennom lovprisningsbønnene blir vi oss hele tiden Guds nærvær i og om dem mer og mer bevisst.

Og det er egentlig dit de vil føre oss: til opplevelsen av Guds nærvær. Eller for å være litt mer nøktern og beskjeden: ikke til opplevelse, men til *bevissthet* om Guds nærvær. Og det er også dit jeg gjerne vil føre de mennesker som kommer og ber om råd når det gjelder bønn.

Når folk kommer og klager over at de ikke lenger kan be, henviser jeg dem til de jødiske lovprisningsbønnene.

Jeg tror altså at en av årsakene til at folk hadde vanskelig for å be, er at hele klodens liv velter inn gjennom våre øyne og ører så å si hvert eneste NU i døgnet, så vi drukner i nuet i stedet for å leve i det.

Jeg tror altså at en av årsakene til at folk hadde vanskelig for å be, er at hele klodens liv velter inn gjennom våre øyne og ører så å si hvert eneste NU i døgnet, så vi drukner i nuet i stedet for å leve i det. Men nettopp bevisstheten om Guds skapende nærvær gir oss et helt nytt forhold til nuet. Den lar oss oppleve nuet ikke som en flodbølge som hele tiden truer med å drukne oss, men som en bølgetopp som bærer oss oppe, slik at vi fritt kan se tilbake og frem i tiden, så langt tilbake og frem at vi aner oss omgitt av evighet.

Jeg nevnte en annen vanskelighet: at all verdens menneskelige elendighet oppleves så voldsomt av de fleste av oss at vi får panikk og drives ut i en komplett nyttesløs aktivisme. Men den vanen hele tiden å reagere på omgivelsene og begivenhetene med ordene "Velsignet være du, Herre, vår Gud, universets konge, som skaper alt i din godhet" kunne kanskje gjøre oss så ydmyke at vi innså at det ikke er opp til oss alene å avskaffe all verdens nød. Og den vanen gir oss en sjanse til å justere vårt handlingsliv og kanskje først og fremst vårt følelsesliv, så vi blir bevisst aktive mennesker og ikke bare instinktdrevne aktivister.

Endelig nevnte jeg et tredje forhold som kan gjøre det vanskelig for mennesker av i dag å be: det etablerte verdensbilde er revnet. Det samme gjelder kirkesynet. Folk føler seg truet i sin tro. Til andre tider kunne kristne bli truet i sin tro av kristendomsfiendtlig propaganda. Men situasjonen i dag er en helt annen. Etablerte sannheter er jo ikke nødvendigvis avkreftet, fordi det omkring dem svirrer et utall av motstridende hypoteser og meninger. Stillet overfor et flertall av dagens hypoteser, ville vi med rolig samvittighet og stor glede kunne si: "Velsignet er Du, Herre, vår Gud, universets konge, som har gitt mennesker del i Din visdom!" For mange av de ideer og meninger vi presenteres for, anfekter jo i virkeligheten ikke vår tro. Tvert imot er mye av nytenkningen i stand til å rense troen for oss og sprengre de snevre grenser som vi selv har satt for den og uten videre akseptert. Naturvitenskapen har

lært oss at det univers Gud skaper, er uendelig meget mer spennende skapt enn vi trodde. Psykologi og samfunnsvitenskapene har lært oss at mennesket er et meget mer komplekst vesen enn vi forestilte oss og med meget større muligheter på godt og ondt enn vi drømte om.

Når vi ser ondskapen i oss og rundt oss, kunne vi fristes til å gå i rette med Gud. Det har jeg ikke noe å si om, annet enn at all bønn ikke bare innebærer en anerkjennelse av Gud, men samtidig en erkjennelse. Bønn er en måte å erkjenne på. En av mange måter. Og i samme grad som vi erkjenner Gud i bønnen, fatter vi kanskje en liten flik av det ondes problem, slik at vi kan si som en jøde sier når han hører en dårlig nyhet: "Velsignet er Du, Herre, vår Gud, universets konge, som alltid dømmer rett!" Om denne tanke lyder for flott og for billig, så glem den enten helt - eller forsøk å praktisere den. Jeg vil nødig få ord på meg for å omgås lidelsens problem lettferdig.

Hva jeg har på hjertet, er dette: Det er vår kristenplikt å dyrke bønnen. Om mulig be uten opphør, og hele tiden være oss Guds nærvær bevisst. En måte å gjøre dette på, er hvert øyeblikk å la seg inspirere av de små nære, skapte ting og å anerkjenne Gud som skaper. Jesus og hans Mor og hans samtidige gjorde det, og uttrykte seg overfor Gud i vendinger som dem jeg har omtalt. Dersom vi etterligner dem, lovpriser vi Gud dobbelt. Og nettopp Jesu og hans tidsfellers bruk av dem, setter bønnen i relief. Når han tok på seg en ny kledning som Maria hadde sydd til ham, sa han helt sikkert: "Velsignet være Du, Herre, vår Gud, universets konge, som kler de nakne!" Og da Sakkeus satt i morbærtreet, mumlet han ved synet av Jesus det han hadde for vane når man så en fremstående rabbi: "Velsignet være Du, Herre, vår Gud, universets konge, som gir dem som ærer Deg, del i Din visdom!" Og da Jesus så den lille mannen i treet, velsignet han i sitt hjerte sin Far i himmelen, som har skapt noen mennesker lange og andre korte, kort sagt: som har formet sine skapninger så forskjellig.

Velsignet er Du, Herre, vår Gud, universets konge, som har bevart vårt liv og vår helse og som har latt oss få leve i vår tid! ■

Hva jeg har på hjertet, er dette: Det er vår kristenplikt å dyrke bønnen. Om mulig be uten opphør, og hele tiden være oss Guds nærvær bevisst.

Begivenheter

Valfart til Det hellige land med fransiskanerne, «voktere av de hellige steder»

Tidspunkt: 10.–18. juni 2008

Gruppens guide blir en fransiskanermunk, tidligere student i Jerusalem. Påmelding innen 30 dager før avreise 2008.
Pris 9.500 kr (inkl. påmeldingsgebyr på 500 kr). Prisen gjelder reise (fra Oslo), hoteller (dobbelrom med bad), full kost, buss, alle inngangsbilletter og andre avgifter.

For påmelding eller brosjyre med mer detaljerte opplysninger,
kontakt pater Frans Szajer OFM, Akersveien 16 B, 0177 Oslo, tlf. 23 21 95 71, 920 21 549 eller
Frans.Szajer@katolsk.no, <http://fszajer.katolsk.no/>

Første innbetaling på 5.500 kr bes girert bank konto Nr. 6001 07 01514,
St. Frans Valfartslag v/ Frans Szajer, Akersveien 16 B, 0177 Oslo, merket "Valfart til Det Hellige Land"
innen den 30. april 2008. De øvrige 4.000 kroner bes girert til samme konto innen den 20. mai 2008.

"... Det land du setter høyest av alle" (Visd 12,7)

Aksjonsuke i Oslo: "Sammen for ekteskapet"

I april blir det arrangert en aksjonsuke i Oslo til fordel for ekteskapet mellom mann og kvinne. Bakgrunnen er forslaget til ny ekteskapslov som innlevert til Stortinget første uke av aksjonen vil sørlagjøre et felles engasjement mot denne lovendringen. **Hovedarrangementet vil være en folkemarsj i Oslo sentrum lørdag 12. april kl 13.**

Under aksjonsuken sønner av sateren 9 - 10 april vil det avholdes ulike arrangementer under slagordet "Sammen for ekteskapet". Blant disse kan nevnes et folkemøte (9. april), paradedag for andel og en 12. mai-marsj (10. - 11. april). Arrangør av aksjonsuke er arbeidsgruppe "Ja til ekteskapet" under ledelse av Birgit Bangsøy.

Gjennom aksjonsuken vil det fremmes tre politiske krav:

1. "Sammen for ekteskapet" krever at norske lover faktisk skal definere ekteskapet som et samliv mellom mann og kvinne.
2. "Sammen for ekteskapet" krever at norske politikere respekterer FNs Barnekonvensjon og ikke lar barn deres "tvi på å kjenne sine foreldre og å ønske fra dem." (Art 7. 1b)
3. "Sammen for ekteskapet" krever at de foreslåtte og dramatiske endringene i Sammens ekteskapsforståelse blir gjenstand for offentlig utredning, Stortingets behandling og konsultasjon med alle. Disse endringene skal vil det nye loven for all fremtid må gjøre demokratisk legitimerte i sine regler av befolkningen.

Oppdatert informasjon om aksjonsuken vil legges ut på www.jaallekkeskapet.no

Prosjektkoordinatør Anne Lise Svæde kan kontaktes på telefon 95 73 16 88 fannelsesvd@naima.com

Katolsk liv i Bhopal

AV ASTRID RAEN

Et dykk inn i indisk katolsk liv kan gi en injeksjon av energi som vi vil prøve å formidle en smak av til St. Olavs lesere. I dypeste hinduland i Bhopal opplevde vi en sprudlende kirke som gjenspeilte den ydmyke tjenesteholdning Kristus representerte i sin omgang med underpriviligerte. Byen er ellers verdenskjent på grunn av nåtidens største menneskeskapte katastrofe: gasslekkasjen fra ugressmiddel-fabrikken Union Carbide i 1984.

I Oslo er St. Josephsøstrene av Chambery kanskje best kjent gjennom St. Sunniva skole som de drev til bispedømmet overtok skolen i 2005. I Bhopal startet de arbeidet i en tynt bebodd utkant av byen for femti år siden. Kirken skaffet seg et stort landområde der det den gang stort sett bare var kratt og utmark. I dag ligger institusjonene så og si vegg i vegg: De eldste: Asha Niketan døveskole og sykehus med avdeling for fysisk handikappede barn og Miriam skole for psykisk utviklingshemmede. Begge er drevet av St. Josephsøstre. Der er seminarene for utdanning av prester og munk og den store, velrenommerte St. Joseph's Co-ed school med 4500 elever fra første til tolvte klasse. Byen har for lengst vokst seg forbi dette utkantområdet og store boligområder bygges nå i områdene utenfor. Men skolene og sykehuset er kjent over hele byen. Uansett hvorfra du velger å ta drosje eller rikshaw fører sjåføren deg trygt til målet om du ber om å

komme til Asha Niketan eller St. Joseph Co-ed school.

Kirkebygg har de ikke ordnet ennå. Messene holdes i en utflyttet fløy av grunnskolekomplekset hvor malingen drysser og vind og regn blåser inn gjennom ødelagte vinduer. En sterk kontrast til blant annet Miriam School - og kanskje et tegn på bevisst prioritering: De svakeste skal ha det beste. Så begynner da også hovedmessen søndag morgen ofte med en prosesjon ledet an av Jacob. Litt foroverbøyd og usikker, men med diskret rettledning går han foran prestene opp midtgangen. Søndagsmessen vil han ikke gå glipp av - den tidligere eleven ved Miriam som nå er adoptert av søstrene og lever et verdig liv med sine handikap.

Nettopp Miriam School står som et lysende eksempel på hva en nestekjærlig kirke kan utrette i samfunnet. Siden starten i januar 1969 har over 2000 elever fått sin utdanning her og blitt løftet ut fra en situasjon der de var oppgitt av de fleste, ofte også sine egne foreldre, til å bli respektert for evnene de midt i alt strev har. Mange foreldres holdning har snudd fra frykt til håp når det gjelder fremtiden for barna sine. Søstrene på Miriam forsøker å formidle sin holdning som er at begrensningene for disse barna ikke så mye ligger i deres psykiske utviklingshemming som i mangel på tilpassede muligheter.

Et blikk fra India

Det offentlige India ønsker å gå foran i undervisning av psykisk utviklingshemmede barn så tidlig som mulig, og samarbeider internasjonalt om dette. Undervisningen på Miriam er derfor gratis, og lærerne får lønnen sin fra statlige midler. For tiden er det 200 elever. Halvparten av dem kommer fra Bhopal og bor hjemme. De som kommer langveisfra eller har umulige boforhold hjemme, får bo på skolen. Det må de egentlig betale cirka 100 kroner måneden for, men de 30 prosentene som kommer fra fullstendig ubemidlede familier får alt gratis. Søstrene sørger omsorgsfullt for at det ikke blir noen forskjellsbehandling mellom dem. Bare de selv vet hvem som betaler og ikke. Internatdriften får ingen offentlig støtte og er avhengig av gaver.

Besøker man Miriam, er man nødt til å bli slått av den gjennomgående kvaliteten på alt fra bygninger og inventar til pedagogikk, vennlighet og visdom. Ingen spill for galleriet, men topp kvalitet til dem som trenger det mest. Den store treningshallen med de kostbare apparatene er kun til bruk for elever ved skolen - ikke engang rektor tillater seg selv å trene der. Den er gitt til elevene, så alle lukrative forespørsler om å utleie blir bestemt avvist. Skolen legger vekt på fysisk og motorisk utvikling som en verdi i seg selv, men også i bevissthet om at det fremmer annen læring. Undervisning i kunst, sang, musikk, dans, hygiene, matlaging, hagearbeid og miljølære er likedan vesentlige deler av terapien. Målet er rehabilitering i den forstand at elevene i fremtiden kan fungere i jobb og familie.

Teoriundervisningen foregår i grupper på tolv, inndelt etter læringsevne og nivå fra ikke-verbale begynnere til viderekomne klasser som forberedes til å ta offentlig eksamen. Hvert år består en eller flere samme eksamen som gis til elever i vanlig grunnskole, men for disse elevene ligger det flere år og mye mer innsats bak resultatet. Begynnerkursene legger vekt på sansestimulering og konsentrasjon som er nødvendig grunnlag for å gå videre til lesing, skriving og regning. Hver elev undervises i forhold til sitt eget individuelle behov.

En stor plass har undervisningen som tar sikte på at barna ikke blir en byrde i hjemmene sine, men kan delta i pliktene i huset. Søstrene

forteller glade om hvordan elevene deres underviser familiene sine i håndvask og renslighet når de kommer hjem. Slikt får fram stolthet hos foreldrene og aksept i omgivelsene og ikke minst selvrespekt hos barna. At søstrene og deres ansatte lykkes, får man en tydelig opplevelse av om man bare er innom og hilser på barna enten det er i klasserommene eller treningsrommet. Man tenker umiddelbart at disse søstrene ikke bare er spesialutdannet til å ta seg av barn med spesielle behov, men også spesialbegavet.

Etter historien om Miriam skulle vi gjerne fortelle hvordan de andre institusjonene i området følger samme prinsipp om å la dem betale som har penger og la de fattige ta del i godene på samme linje. Hvordan rikfolk prøver seg for å få plass til barna på St. Joseph's co-ed school med alle slags overtalelser og forsøk på bestikkelser, mens ledelsen mer enn noe er opptatt av hvordan de kan utvide tilbudet til de fattige i nabolaget slik at de kan klare overgangen fra den billige hindispråklige ettermiddagsskolen til den prestisjefylte engelskspråklige hovedskolen. Men det er en annen historie.

Nå er fokuset i menigheten rettet mot den nye kirken de ønsker å bygge. Hadde de hatt midler, ville den stått klar allerede. Tomten er ryddet og grunnsteinen lagt. Men en menighet som har mange ubemidlede og utviklingshemmede medlemmer, kan ikke forvente store pengegaver. Sokneprest Fr. Abraham bekymrer seg og spør alle tenkelige om de kan hjelpe til. For ham personlig er målet å bli ferdig med de tidkrevende byggeplanene og så kunne dedikere all sin tid til arbeid blant underprivilegerte.

Slike ord er det mange som tar i munnen sin. Men sterkere enn før har vi fått troen på at mange i de katolske menighetene i India lever langt utover det de preker. "Bare vi kan skape litt glede for noen," sier Sr. Noella, rektor på Miriam, "så gjør vi det vi skal gjøre." Og disse "noen" er ikke viktige personer i kirke og samfunn som til gjengjeld vil skryte og fremheve innsatsen i aviser og arrangementer, men mennesker som bare viser sin taknemlighet ved at det daglige strevet blir lettere å takle for dem selv. ■

**OLAV HOVDELIEN OG
STÅLE JOHANNES
KRISTIANSSEN (RED.)
"FRA DANTE TIL
UMBERTO ECO"
ATTEN TEKSTER OM
TEOLOGI OG LITTERATUR
UNIPUB 2007**

I skrivende stund diskuterer man i norske media både Mohammad Usman Ranas kronikk "Den sekulære ekstremismen" i Aftenposten, og kronprinsesse Mette-Marits fremheving av pietistiske verdier som et ideal til etterfølgelse i Vårt Land. Samtidig står to samtidsdramaer med tydelig religiøs tematikk på Nationaltheatrets spilleplan; *Under åpen himmel* av Steve Tesich og *Gjesten* av Eric-Emmanuel Schmitt. I det førstnevnte stykket henger de to skuespillerne på hvert sitt kors i det religiøse aspekter innføres, og i det andre stykket føres diskusjoner mellom Freud og en figur som fremstår som Gud selv. Man kunne fristes til å stille spørsmålet: "Tilfeldig?" - og besvare det med et "Neppel!". Nå er det liten grunn til kritikkløs omfavning av Ranas tendenser til å overse skillet mellom frihet til tro på den ene siden og den absolutte frihet mht. *trosutøvelse* på den andre siden - slik Asbjørn Aarnes påpeker i et debattinnlegg. Heller ikke "pietistiske verdier" er noen uproblematisk størrelse. Og det at det finnes skuespill som forholder seg mer eller mindre nært til religiøs tematikk er selvsagt gammelt nytt. Ibsens *Brand* står da også på spilleplanen. Det synliggjør allikevel at religion og religiøs tematikk i høyeste grad står på agendaen i den moderne norske offentligheten, både til gjenstand for debatt og i kunstneriske uttrykk.

Det kan dermed synes som om Jan-Olav Henriksen har sine ord i behold når han hevder at påstanden om at "religionen er i ferd med å forsvinne fra det moderne samfunnet" er betydelig overdrevet. I alle fall om man f.eks. tar i betraktning religionens tilstedeværelse i det moderne samfunnets film og litteratur. Synspunktet fremsettes i Henriksens bidrag i boken *Fra Dante til Umberto Eco*, den siste av i alt atten artikler. Dermed knytter Henriksens

tekst seg til bokens innledning - hvor redaktørene Olav Hovdelien og Ståle Johannes Kristiansen poengterer hvordan det kristne symboluniverset har formet vestlig kultur og kunst, og hvordan det også i dag er nødvendig å ha kjennskap til dette universet for å forstå vår litteratur og film. Den foreliggende boken demonstrerer og synliggjør dette på en meget god måte.

Boken er inndelt i tre deler. I del 1 - "Om teologi og litteratur" gir først redaktørene en historisk oversikt over teologiske og religiøse perspektiver i norsk litteratur. Videre fokuserer Jan Inge Sørbø bl.a. på identitet og differens som litterære kategorier, og hvordan religiøse og litterære tekster låner former, genre og tematikk av hverandre. Denne delen avrundes med at Ståle Johannes Kristiansen drøfter samspillet mellom teologisk og poetisk erkjennelse

Del 2, med samme tittel som boken, inneholder 12 tekster som går inn i enkelte forfatterskap og verk, og drøfter disse i relasjon til religiøs og teologisk tematikk. Fr. Arnfinn Haram OP skriver om Georges Bernanos' figur landsbypresten. Gunnar Danbolt har hovedfokus på Graham Greens roman *Makten og æren*. Åse Bjørg Høyvoll Kallestad leser Erlend Loes *Naiiv. Super*. Helje Kringlebotn Sødal drøfter i én artikkel gudsforestillinger og etikk i Ibsens *Brand*, og i en annen artikkel Sigrid Undsets Ida Elisabeth - som samtidshelgen. Asbjørn Bjørnes behandler Dantes Beatrice. Olav Hovdelien gir en fortolkning av Umberto Ecos roman *Foucaults pendel*, Ståle Johannes Kristiansen drøfter paradisisjonen i Tolkiens verker, og Jan-Erik Ebbestad Hansen drøfter de bibelske og teologiske forutsetningene for *Historia von D. Johann Faustus* fra 1587. Kyrre Klevberg behandler teologi og menneskeskildring i Dostojevskijs *Forbrytelse og straff*, og Per Bjørnar Grande reflekterer omkring Abélards *Brevet om mine ulykker*. Clemens Cavallin avrunder denne delen med en betraktning over Michael O'Briens moderne apokalyptiske *Father Elijah*.

Mens tekstene i del 1 er av historisk og generell natur, og tekstene i del 2 behandler spesielle forfattere og verk, er de tre tekstene i del 3 - "Teologi i litteratur og film" igjen av en mer overgripende karakter. Her drøfter Paul Otto Brunstad det kroniske som eksistensielt

Bokanmeldelser

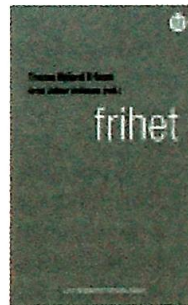
livsproblem knyttet til en refleksjon omkring film og litteratur, Paul Leer Salvesen fokuserer forholdet mellom skyld og soning i Dostojevskijs roman *Forbrytelse og straff* og Per Flys film *Drapet*, mens Jan-Olav Henriksen bl.a. drøfter mytenes fortsatte nærvær og deres nye muligheter i Tolkiens *Ringenes herre* (både som litteratur og film) og Cameron Crowes film *Vanilla Sky*.

I en kort bokomtale kan man dessverre ikke yte alle tekster i en relativt omfattende artikkelsamling rettferdighet ved å presentere og drøfte dem på mer omfattende vis, noe samtlige tekster i denne boken hadde fortjent. Uansett hvor fristende det er å kommentere aspekter og momenter ved en rekke av tekstene i denne boken, ikke minst på bakgrunn av at de svært ofte inspirerer leseren til å tenke videre, skal jeg la det være. Det gjør vondt - for her er svært mye interessant stoff presentert i tekster av meget høy kvalitet.

Nå vil det vel ofte være slik at man umiddelbart fester seg mer ved noen tekster i en artikkelsamling enn andre. Dette kan selvsagt skyldes kvaliteter ved de ulike tekstene. I denne boken finnes jo så vel "heftige prekenes" og "tørrere avhandlinger" som filosofisk essayistikk på høyt plan; relativt ukompliserte "hverdagsrefleksjoner" så vel som "høyakademiske" perler. Hva slags tekster som fester seg hos leseren kan imidlertid like gjerne være knyttet til forhold ved leseren selv. I møte med denne boken, ble det f.eks. for mitt vedkommende slik at jeg fant mye glede i tekster som drøfter forfattere, bøker, litterære figurer og tematikk jeg kjenner godt og som interesserer meg spesielt. Ikke fordi disse tekstene nødvendigvis bekrefter alt jeg vet fra før, men mer fordi de utfordrer meg til videre refleksjon. Andre tekster ga meg lyst til å stifte nærmere bekjentskap med "tekstene bak teksten". De av bokens artikler som forholder seg på en litt inneforstått måte til bøker jeg ikke har noe nært forhold til, eller en tematikk jeg har et distansert forhold til, vant naturlig nok ikke samme umiddelbare gjenklang. Derfor er det ikke til forkleinelse for noen av forfatterne når jeg her avslutningsvis trekker frem særlig gode lesererfaringer i møte med Paul Otto Brunstads refleksjon omkring det kroniske: mangel på brudd, rytme og grense som livsproblem; Åse Bjørg Høyvoll Kallestads

drøftinger av oppbrudd, sammenbrudd og regnskap hos Erlend Loe; og Olav Hovdeliens fokusering av at "det bør være noe som er riktig og noe som er galt, ellers dør man" i Ecos *Foucaults pendel*. Jeg kunne like gjerne trekke frem møtene med fr. Arnfinn Harams tekst om landsbypresten som typos, intellektuell, lidende og bedende i nådens landskap hos Bernanos; Gunnar Danbolts drøfting av hvordan det fromme snakket på samme måte som de fromme vanene sperrer for Guds nåde, Kyrre Klevbergs tanker omkring Raskolnikovs situasjon, og Ståle Johannes Kristiansens refleksjoner omkring behovet for et utvidet fornuftsbegrep i møtet med kunsttenkningen; "sannheter som uttrykkes klarere gjennom et språk som ikke prøver å si alt med det samme". Andre lesere vil sikkert kunne feste seg mer ved andre av bokens tekster. Det er de verdt! Her er tekster og tanker nok til flere. ■

Øivind Varkøy

**DEN TVETYDIGE
FRIHETEN.**
THOMAS HYLLEND
ERIKSEN OG ARNE JOHAN
VETLESEN (RED.):
FRIHET. CULCOM/
UNIVERSITETSFORLAGET,
OSLO 2007; 282 PP.

Frihet er en bærebjelke i vår kultur og vår menneskelige eksistens overhodet; den krever derfor aktivt vern. Samtidig har fenomener som markedsrett og selvopptatthet trukket i retning av en individualisering og privatisering av vårt frihetsbegrep. Og dersom denne utviklingen fortsetter, er faren stor for at ropet på frihet vil fungere negativt i et samfunns- og fellesskapsperspektiv.

Dette er hovedproblemstillingen i den foreliggende boken, som inngår i skriftserien til UiOs forskningsprogram CULCOM - "Kulturell kompleksitet i det nye Norge". Bokens i alt tolv bidrag sikter på en drøfting og tildels problematisering av frihetsbegrepet slik det framstår i den aktuelle norske konteksten. Og dette skjer

ut fra flere spennende og lærerike innfalls-vinkler.

I denne sammenheng får vi nøye oss med noen korte stikkord: Biologen Dag O. Hessen leverer et på mange måter tiltalende forsvar for tesen om at "rasjonalitet er en forutsetning for frihet". Dette skjer med kritisk brodd mot en ensidig positivismekritikk og "postmodernismens hang til relativisering". Tittelen på filosofen Arne Johan Vetlesens bidrag er "når valgfrihet blir valgtvang". Her kritiseres den delvis kantiansk bestemte koblingen mellom frihet og autonomi. Sosiologen Gunnar Aakvaag drøfter den "endimensjonale" frihetsforståelsen som "den norske frihetsrevolusjonen" har påført oss. Sosialantropologen Thomas Hylland Eriksen analyserer frihetsbegrepet i den såkalte globaliseringens perspektiv, med fokus på striden om Muhammed-karikaturene. Og mens Unge Høyre-lederen Torbjørn Røe Isaksen - selvsagt - forsvarer et konservativt-liberalt frihetsbegrep, utsetter tidligere leder i Sosialistisk Ungdom Ingrid Fiskaa - like selvsagt - denne tankegangen for et forfriskende angrep.

Boken inneholder også to bidrag som omhandler frihetsbegrepet i et eksplisitt religiøst perspektiv: Teologen Anne Hege Grung diskuterer om "hellige tekster" i islamsk og kristen tradisjon er et redskap for undertrykking eller frigjøring av kvinner. Og religionshistorikeren Berit Thorbjørnsrud - som deltar i et forskningsprosjekt om Den ortodokse kirke i Norge - stiller det på mange måter betimelige spørsmålet om og i hvilken grad "menneskers forhold til det hellige (bør) underlegges politisk rettighetstenkning". Her fokuseres det spesielt på ortodoksiens nokså kontante avvisning av kvinnelige prester.

Enkelte spørsmål sitter en vel igjen med i denne forbindelse. Men jeg har lest bokens bidrag - og ikke minst de to redaktørens innledende betraktninger - med stor interesse og betydelig grad av tilslutning. Sett under ett viser en her - for det første - at dagens flerkulturelle Norge rommer forskjellige og til dels motstridende frihetsbegreper. Hvis vi ikke tar tilbørlig hensyn til hverandres holdninger på dette feltet, vil resultatet lett kunne bli ufrihet for store grupper. Videre søker en å finne fram til en rimelig balanse mellom frihetens person-

lige og sosiale sider, noe som også er et avgjørende anliggende. For det tredje aktualiseres både sammenhengen og forskjellene mellom et "negativt" og et "positivt" frihetsbegrep, mellom "frihet fra" og "frihet til". Dessuten: Frihet for de mange er ikke uten videre det samme som frihet for de få. I den grad det er mulig å peke på en hovedkonklusjon eller i det minste en felles tendens i boken, synes det å være at all frihet behøver regulerende perspektiver og rammer.

Dermed befinner vi oss klart i nærheten av et kristent og katolsk syn på friheten. Menneskets grunnleggende frihet er gudgitt. Men den må i praksis leves ut som en frihet under ansvar - eller en frihet som hele tiden må balanseres i forhold til hensynet til vår neste og hele Guds skaperverk. Dette underbygges og utdypes i og med kirkens karakter som et legeme hvor alle lemmene skal tjene hverandre. Jeg minner i denne forbindelse om pave Johannes XXXIIIs profetiske og høyst betimelige påpekning av at vi i dag har en tilbøyelighet til å konsekvent kreve våre rettigheter, men like konsekvent glemme våre plikter.

I kjølvannet av dette henvises det også til et utsagn fra *The Compendium of the Social Doctrine of the Church* om nøkkelbegrepet *summum bonum*, det felles beste: "... the common good does not consist in the simple sum of the particular goods of each subject of a social entity. Belonging to everyone and to each person, it is and remains 'common' because it is indivisible and because only together it is possible to attain it, increase it and safeguard its effectiveness, with regard also to the future" (nr. 164). Her baserer en seg på Vaticanum IIs banebrytende dokument om kirken i den moderne verden, *Gaudium et Spes*.

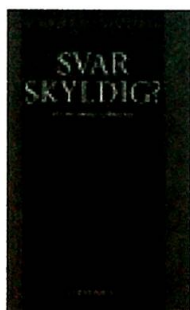
Da denne boken kom ut, skrev Aftenpostens debattredaktør Knut Olav Åmås en kritisk kommentar med tittelen "Den fordømte friheten" (9/11-07). Redaktøren har latt seg provosere av to ting: Dels underer han seg over at det er mulig å gi ut en slik publikasjon uten en eneste bidragsyter med minoritetsbakgrunn; dels påstår han at prosjektet skjemmes av en gjennomgående "surhet og muggenhet". Mens Åmås nok har rett på det første punktet - selv om mange av bokens skribenter forsøker å

Bokanmeldelser

ivareta det perspektivet han etterlyser, kommer det an på om ikke hans egen kommentar i minst like stor grad preges av bakstrevsk "muggenhet". Boken dokumenterer i hvert fall at det finnes en sammenheng mellom et privatisert frihetsbegrep og flere av vår tids største utfordringer - som rasemessige og religiøse spenninger, de overveldende økologiske oppgavene vi står overfor og vårt felles ansvar for rettferd.

I bokens forord sies det at siktet med utgivelsen - og hele CULCOM-serien - er å gi "et bidrag til å oppdatere det mentale kartet over Norge". Dette lyder ambisiøst. Men jeg føler meg klart "oppdatert" etter å ha lest boken. Og det er mitt håp at så mange som mulig vil få del i denne opplevelsen. For dagens på mange måter selvopptatte og forkjælte kultur behøver definitivt korrektiver. ■

Ola Tjørhom

**BJØRN ARE DAVIDSEN:
SVAR SKYLDIG?
OM NYE ATEISTER
OG NEW AGE,
LUNDE FORLAG 2007.**

"Du er nærmest garantert en bestselger hvis du skriver om religion og gudstro. Men er du ikke pave, må du passe nøye på å være imot," hevder Bjørn Are Davidsen i sin nyeste bok. Davidsen, som verken er pave eller imot gudstro, men følger svært godt med på litteraturfronten hos både de nyreligiøse og nyateistene, har skrevet en bok om siste nytt fra de to tilsynelatende motsatte livssyn. Boken viser at New Age og "New Atheism" har mer til felles enn man kanskje skulle tro ved første øyekast, og Davidsen tar til orde for "rolige samtaler om religion og rasjonalitet". Det gjør neppe boken til en bestselger, men den er vel verdt oppmerksomhet fra både kristne og andre "troende", ateister så vel som nyreligiøse.

De nyreligiøse og de nye, sinte ateistene er uenige om tilnærming til fenomenet religion, men har likevel ofte forbløffende lik inn-

fallsvinkel til tradisjonell kristentro: De er imot. Davidsen hevder at begge retninger bygger på det han kaller "modernitetens ikoner", "... en rekke fortellinger og forestillinger som ble brukt for å styrke opplysningstidens prosjekt", en slags kristendomskritiske "opphavsmyter" som "forklarer hvor vi kommer fra, og viser hvem som er gode og onde." Det dreier seg om fortellinger om kristendommen og naturvitenskapen, den "mørke" middelalderen, hekseprosesser og så videre.

Da en gruppe professorer og studenter ved La Sapienza-universitetet i Roma tidligere i vinter protesterte mot at pave Benedikt skulle komme på besøk, var det nettopp med henvisning til en tale der kardinal Ratzinger hadde pirket borti noen av mytene omkring Galileo Galilei-saken. Davidsen hevder vi befinner oss i en "kultur med en undertekst om en mørk og undertrykkende kirke som konsekvent har bekjempet vitenskap og opplysning, kjærlighet og det gode liv". Mange av mytene er gjentatt så ofte at også kristne tar dem som god fisk uten videre. I en slik kultursituasjon har både alternativreligiøse og ateister "flying start" i sin kristendomskritikk.

"Når man sloss med feieren, blir man sort," heter det i ordtaket. "Feieren" i Davidsens bok er Richard Dawkins, forfatter av den internasjonale bestselgeren *The God Delusion* (på norsk: *Gud. En vrangforestilling*). Dawkins dukker opp i fem av seks kapitler hos Davidsen, er omtalt allerede på side to i innledningen, men også bokens klart største kapittel ("Dawkins dekodet") på 88 sider er viet fenomenet. Selv om Davidsen hevder det er vanskelig å svare Dawkins "uten selv å oppleves som springende" fordi *The God Delusion* "rett og slett er skrevet for fort," og "har dels en litt rotete struktur og er ganske springende," burde Davidsen etter min mening selv tatt seg bedre tid med utgivelsen, i alle fall om boken skulle være brukbar som oppslagsverk, slik han foreslår i innledningen. Til det er den for springende og for preget av å være blitt til etter ulike forespørsler Davidsen har fått. Dessuten er ikke de ofte morsomme underoverskriftene gjengitt i innholdsfortegnelsen, heller ikke de andre nyateistene Davidsen bruker mye plass på (Sam Harris og Christopher Hitchens).

Jeg er derfor fristet til å anbefale Davidsens ti år gamle bok *Da kvinnen fikk sjel - og andre historier* (Luther Forlag 1998) fremfor den nye. For det nye med de nye ateistene er ikke argumentene, men aggressiviteten, for å si det med et av Davidsens uttallige bokstavrim. I Davidsens "klassiker" fra 1998 får man maksversjonen av mytekritikken hans. Men vil man i norsk språkdrakt ha kunnskap om og svar til Harris (*Letter to a Christian Nation*), Hitchens (*God is Not Great! How Religion Poisons Everything*), Dawkins og alle de andre nyateistiske forfatterne Davidsen parerer, er Davidsens nye bok ikke til å komme utenom. Problemet er imidlertid hvordan man skal skrive en god bok om bøker med dårlig argumentasjon uten å bruke for mye tid på å gjengi argumentasjonen og uten å forutsette at den er kjent. Med litt strammere regi, kunne Davidsen bok vært atskillig mer anvendelig også for dem som ikke orker følge Dawkins fra A til Å i hans nyateistiske "katekisme", for å bruke pater Harams uttrykk i en bokanmeldelse av Dawkins. Og de som velger å følge Davidsens guidede tur i det kristendomskritiske landskapet, kunne sluppet noen av reprisene. I en anmeldelse i et katolsk tidsskrift er det ellers verdt å nevne at Davidsen også bruker fire sider på en etter omfanget nyansert tilbakevising av Dawkins svært unyanserte påstander om Kirkens og pave Pius XII's forhold til Hitler.

I det klart nest lengste kapitlet i Davidsens bok er temaet Jesus: Har han overhodet eksistert, og hva kan vi vite om ham? Davidsen tar først for seg boken til Timothy Freke og Peter Gandy: *Jesusmysteriene: var den opprinnelige Jesus en hedensk Gud?*, utkommet på Bazar Forlag, eller Bisarr Forlag som det etter min mening fortjener å omtales som etter å ha utgitt en rekke høyst uvitenskapelige religionsbøker. Også her går Davidsen grundig til verks og behandler alt fra de som tar helt av og hevder Jesus ikke har eksistert, til mer nøkterne historiske bidrag som Per-Bjarne Ravnås' fagbok for ungdom om den historiske Jesus. Davidsens sistekapittel er et fint populærfaglig bidrag til vurderingen av ulike historiske

og uhistoriske versjoner av "Den historiske Jesus", og det kan utmerket godt leses som forberedelse til årets påskeagurk/påskehare om Jesus, når denne også i år garantert dukker opp i media en gang i nærheten av påske.

Davidsen henvender seg i boken tidvis mer direkte til protestantiske kristne enn i sine andre bøker. I alle fall tolker jeg hans henvisninger til predikanter som normalt ikke "appellerer ... til hodet," og utsagn som at "få snakker om fornuften som ressurs i kristenlivet," slik. Katolikker som leser boken vil muligens oppleve slike og lignende passusser som litt fremmedgjørende: Det gjelder ikke oss. Dette gjelder ikke katolsk kristendom. Dette er protestantenes skyld, de som med Davidsens ord iblant kan kjennetegnes av "mer iver enn forstand". Jeg tror ikke jeg tar mye feil om jeg påstår at norske katolikker i sitt selvbylte gjerne vil være de intellektuelle kristne som integrerer tro og fornuft i en helhetlig visjon, et katolsk helhetssyn på tilværelsen, og det er jo et utmerket ideal og en god beskrivelse av katolsk teologi. Etter min mening er det likevel grunn til å spørre om vi ikke ofte heller gjør slik en religionshistoriker jeg kjenner, beskrev det: "Når det blir vanskelig, snakker katolikkene alltid om *mysteriet*." Og, vil jeg tilføye: Vi lar protestantene ta seg av apologetikken.

Selv om Davidsen med sin selvkritikk av mange kristnes holdning står i fare for å bekrefte mytene han kritiserer, er boken hans et vitnesbyrd om det motsatte. Her møter man en kristen tilnærming som ikke bare taler generelt om foreningen av tro og tanke, men tar seg bryet med å gi et svar på alle de mulige og umulige påstandene som finnes om kristendommen på webfora og i bestselgerlitteraturen på flyplassene. Jeg beklager derfor at boken ikke i enda sterkere grad har en gjennomført allmenn adressat enn overveielene i de innledende kapitlene og sluttordet tilsier. For her har både ateister, nyreligiøse og protestanter - og ikke minst katolikker - svært mye å lære. Bjørn Are Davidsen har utvilsomt mye å gi. Men neste gang trenger han også mer tid. ■

Sigurd Hareide

Kommentar til Sigurd Skirbekks artikkel
 “Islam og vestens kultur; noen oversette perspektiver”
 i St. Olav nr 1-2008.

Sigurd Skirbekk fremholder i artikkelen *Islam og vestens kultur; noen oversette perspektiver* i St. Olav 1/2008, at det finnes en indre logisk sammenheng mellom gudsforståelse, menneskeforståelse og samfunnsforståelse i både kristen og muslimsk tradisjon. Det tror jeg han har rett i. Men for at en slik komparativ analyse skal ha en viss gyldighet, må den bygge på innsikt i de størrelsene som skal sammenlignes. St. Olavs lesere kjenner formodentlig den kristne lære godt nok til å lese mellom linjene, men ikke alle kjenner nødvendigvis islams lære like godt. Og her blir Skirbekks skissemessige fremstillingen ikke bare unøyaktig, men også misvisende. Jeg skal ikke bidra med ytterligere analyser, men jeg vil forsøke å klargjøre islams posisjon når det gjelder særlig ett av de spørsmålene Skirbekk tar opp, nemlig islams menneskesyn.

Jeg tror det kan være klokt å som Skirbekk ta utgangspunkt i syndefallsberetningen for å beskrive islams menneskesyn. Men viktige forutsetninger ligger også forut for dette. Koranen beretter om hvordan Gud skapte det første mennesket Adam, og ga ham i kraft av å være menneske den høyeste posisjonen i skaperverket som en forvalter (2:30). Islam erkjenner det ondes plass i tilværelsen, som består i opprør mot Gud. Dette personifiseres i Koranen i djevelen Iblis, som nektet å følge Guds ordre om å bøye seg for Adam, og som derfor ble forbannet av Gud. Iblis erkjente Guds allmakt, men han nektet å underkaste seg den, og deretter lovet Iblis å arbeide for å få menneskene til å motsette seg Gud. (38:73-85) Iblis går altså inn i Guds plan for mennesket, om livet som en prøvelse og opprør mot Gud som en evig fristelse.

Adam og hans hustru, som etter tradisjonen

het Hawwa, lot seg friste av djevelen til å spise av det forbudte treet i Paradis. I Koranens beretning var Adam og Hawwa et likestilt team i synd som i soning. De ble begge fristet samtidig, og de angret begge sin synd. De ba om tilgivelse, og de ble tilgitt. De ble så sendt til jorden ikke som straff, men for å prøves gjennom sine liv og gjennom å forvalte skaperverket etter Guds veiledning: «Han sa: Gå ned fra det begge to. Noen av dere (flertall) vil være fiender for hverandre. Når det så kommer til dere (flertall) veiledning fra Meg, så vil den som følger veiledningen ikke trå feil og ikke falle i vansker.» (20:123) Interessant nok skjer det her i teksten et grammatisk skifte fra totalt til flertall, som vender beretningen fra å henvende seg til Adam og hans hustru til å omfatte hele menneskeheten. Det var de to som ble sendt ut fra Paradis, men det er hele menneskeheten som skal leve jordelivet.

Sentralt i islams menneskesyn er dette at mennesket er født i en nøytral tilstand, med muligheten til å gjøre godt og ondt, men uten medfødt skyld eller behov for soning. Menneskelivet byr på moralske utfordringer, og striden mellom to nivåer i det menneskelige sinn; mellom sjelen med sin rene lengsel mot Gud og det lett påvirkelige selvet, er selve meningen med livet. Islams svar er imidlertid ikke å trekke seg tilbake fra denne verden, men å gå inn i verden med den veiledningen Gud har lovet, og med en livsførsel hvor alle livsomsrådene utgjør et integrert hele. Og Gud lover å være nær de troende gjennom all deres streven: «Vi er ham nærere enn halsens pulsåre.» (5:61) ■

*Nora Sunniva Eggen
 arabiskfilolog og muslim*

Inlegg til debatten rundt pavens *motu proprio* om den gamle ritus.

Debatten rundt tridentinsk messe og ny liturgi fikk meg til å tenke på en gammel dame jeg kjente. Hun var vokst opp på et lite gårdsbruk på landet, uten mye utdanning, fikk jobb på et katolsk sykehus, konverterte, giftet seg med en katolikk og fikk familie. Hun tok messeplikt på alvor, det skulle mye til at hun ikke gikk i messe en søndag. En gang jeg snakket med henne noen år etter at vi fikk ny liturgi, hun må ha vært godt oppe i 70-årene, sa hun "det er så fint å gå i messen nå, jeg skjønner alt som blir sagt og det er så lett å følge med". Snakk om å være trofast - gå i kirken hver uke i 50 år eller mer, uten å kunne følge helt med. Hvordan er det i verden idag? Vil ikke mange mennesker, ikke bare i uland, føle seg ganske forlatt med messe på latin og presten med ryggen til?

Jeg hører og til dem som vokste opp i årene før og under andre verdenskrig, fikk messebok da jeg gikk til førstekommunion og fikk lære hvordan den skulle brukes. Katolsk ungdomsarbeid ble viktig, og gjennom kanskje særlig nordisk ungdomsarbeid fikk noen av oss, om ikke kunnskap, så i i hvert fall en fornemmelse av at der var mange strømninger og nye tanker i vår gamle kirke. Pave Johannes XXIII åpnet vinduene og innkalte til annet Vatikankonsil. Det var en sammenheng i Konsilets tanker og ideer om kollegialitet, legfolks plass, økumenikk, liturgi og mye mer.

I de siste 15 årene har jeg ofte besøkt et kloster i Belgia, og er blitt kjent med p. Paul som er prest der. Vi hører til samme årgang og har oppdaget mye felles i bakgrunn og erfaringer. Å være til stede når han leser messe vendt mot menigheten er en spesiell opplevelse, og det har ikke noe med hans utseende å gjøre, han er ikke særlig pen!

Men det har med den respekt,

ærbødighet og kjærlighet han gjennomfører liturgien. Sist høst snakket vi om dette og han presiserte hvor viktig det er å ha kommunikasjon med menigheten, å kunne gi noe udefinert, en åndelig næring som betyr noe for den enkelte i hverdagen. Også Father Paul var opptatt av at liturgien er en del av den fornying som kom med Det andre Vatikankonsil.

I TABLET 17. november under Church in the World finnes en uttalelse av professor i Liturgi ved det Gregorianske Universitet i Roma Keith Pecklers, der han kommer inn på vanskelige punkter rundt langfredagsliturgien, konfirmasjon og ordinasjon ved overgang til tridentinsk ritus. Videre sier han blant annet at det viktige er at her dreier det seg ikke om liturgi, men om ekklesiologi, om å akseptere Kirkens syn etter Det andre Vatikankonsil på legfolk, på å åpne opp for en moderne verden, på økumenisk dialog og interreligiøst samarbeid med muslimer og jøder.

I Vår Herres hus er der mange rom, og heldigvis rom for å være uenige om en del ting, også om liturgien. For noen vil det være godt at det i blant leses messe etter tridentinsk ritus, men for de fleste av oss håper jeg inderlig at det vanlige er og blir messe slik vi er blitt kjent med, vant til og glad for i tiden etter Det andre Vatikankonsil. ■

Peggy Bruce

Her er redaktørens svar på Rudi Kessels leserinnlegg
i forrige nummer (St. Olav nr 2-08) til redaktørens hjørne
“Tror kristne på Guds dom?” i St. Olav nr. 1-2008.

Temaet for min artikkel var ikke i første linje trosbekjennelsen, men forholdet mellom håp og rettferdighet. Mitt anliggende var å vise at den fullkomne rettferdighet bare er mulig hvis det finnes en Guds dom som setter punktum for våre handlinger.

Jeg vil her i all korthet besvare dine innvendinger ved å gå inn på dine fem punkter:

1. Å beskyldte meg for å mene at *ateister* ikke kan være gode, beror på en misforståelse. Jeg brukte ordet *ateisme*. Jeg har ikke sagt at ateister er uetiske vesener. Enhver person har det gode i seg som skapt. Derfor kan en ateist være et vel så “godt menneske” som en kristen. Historien har nok av eksempler på ateister som har levd et langt bedre etisk forsvarlig liv enn kristne. Allikevel er jeg av den mening at ateismen opphever *begrunnelsen for det gode*. Det godes ukrenkelighet kan til syvende og sist ikke forsvares uten en forankring i tanken om en rettferdig Gud. Hvis vi opphever forholdet mellom Gud og det gode, kan menneskelige erstatningsmodeller ta overhånd.
2. Kessel tillegger meg et negativt menneskesyn. Her blir han for kategorisk. Kirken har etter min mening et *realistisk* menneskesyn: Det finnes godt og ondt i ethvert menneske. Mennesket kan til en viss grad oppfylle det gode, men trenger etter syndefallet den overnaturlige kjærligheten fra Gud for å svare til det Gud har skapt ham til. Når det gjelder motivasjonen til å handle kjærlig mot nesten, kan man med Immanuel Kant kun snakke om en moralsk handling når den skjer ut fra den motivasjon at den er god i seg selv. Jeg tror vi i denne sammenheng ikke skal være redd for at Gud ikke gjennomskuer de handlinger som skjer ut fra motivasjonen om egen sjelsfrelse. At det her, spesielt i katolsk fromhetsliv, har vært mange misforståelser, er jeg den siste til å benekte.
3. Ut fra disse bemerkninger skulle Kessels bebreidelse om at de kristne har monopol på det gode, vise seg å være uriktig. Kessel og jeg er helt enig om at det er fullstendig galt av Bush å dele opp mennesker og folk i gode og onde. Intet menneske har fått fullmakt til noe slikt. Nettopp derfor er det viktig å fastholde troen på Guds dom. Kessel har helt rett i at jeg burde ha presisert gudsbegrepet. Derfor følger presiseringen her: Gud som skapte verden ved sitt ord (Logos), kan ethvert menneske ane gjennom fornuften og ha et personlig forhold til gjennom Kristus. Som fornuftvesener har vi et gudsbegrep som først blir virkelighet for oss gjennom Guds åpenbaring i Kristus. Troen og fornuften er de organer vi erkjenner Gud med. Kristus er Guds logos og opphavet til alt. Derfor blir det egentlig galt å snakke om gudsbilder: Det finnes en Gud, og han har et konkret ansikt i Jesus Kristus. Om man tror på det eller ikke, er annen sak.
4. Vi makter ikke å se inn i Guds plan om himmel og helvete. Det eneste vi kan stole på når ondskaperen hersker, er Hans rettferdighet: Drapsmannen har ikke det siste ord over offeret. Hvordan rettferdigheten forholder seg til barmhjertigheten, overskrider menneskets fatningsevne. I spenningen mellom rettferdighet og barmhjertighet må vi leve, både på et teoretisk plan og i vår egen eksistens: Det er rettferdig av Gud å dømme enhver synder til evig atskillelse fra Ham, dog har Han sagt at vi kan stole på Hans barmhjertighet og at ingenting kan skille oss fra Hans kjærlighet. Finnes det noe vanskeligere enn å stole på og si et helhjertet ja til denne kjærlighets-erklæringen? ■

HH

Debattinnlegg til Rudi Kessels innlegg i forrige nummer (St. Olav nr 2-2008) om ateisme og moral.

I debattinnlegget til Rudi Kessel i St. Olav 2-2008, kommer han med flere kritiske tanker om Henrik Holms utsagn i redaktørens hjørne i nr. 1-2008. Det kan virke som om alt Henrik Holm skriver trekkes i negativ retning. Der Holm uttrykker at mangel på gudstro opphever moral, får Rudi dette til å se ut som om Holm også mener at ateister og agnostikere er egoister som ikke kan handle etisk, og at han dømmer dem. Derfra trekkes den konklusjon at dette bygger på et negativt menneskesyn, og at Holm (og kristne forøvrig) mener at mennesket i sitt vesen er uetisk og ansvarsløst og at det kun handler for enten å få belønning eller straff. Henrik Holm har ikke på noe sted gitt uttrykk for dette. Det er også en merkelig negativ oppfatning å fremholde at kristen etikk baserer seg på straff og lønn. Jeg vil tro at de fleste kristne heller vil si at det dreier seg om kjærlighet, og kun kjærlighet. Ikke noe klissent følelshysteri eller intellektuelt rødvinshypende snobberi. Tvert imot, en praktisk kjærlighet som er villig til å ta i et tak når det trengs. Tåle å bli møkkete på hendene for sin neste, gå den ekstra milen og orke å ta imot "gørr i motvind" når folk viser uforstand og mangel på kjærlighet.

Ikke urimelig tar Henrik Holm det for gitt at leserne forstår ham rett når han snakker om "troen på Gud". Det må være greit å anta at Henrik Holm når han ikke spesifiserer noe annet snakker om vår Gud (St. Olav er jo et katolsk tidsskrift), en personlig Gud, full av kjærlighet, som er kjærlighet, og som nettopp på grunn av sitt vesen til syvende og sist gir den fulle mening til ordene godt og ondt. Ja, det finnes et utall av gudsbilder, og kristne kverulerer fortsatt om hva som skal tillegges Gud. Men hva gjør det gode godt, eller det onde ondt? Hvis det kun er subjektive oppfatninger, flertallsavgjørelser eller det som er samfunnstjenlig (ifølge flertallet eller et evt. "opplyst" enevelde, e.l.), sitter vi igjen med en noe sausetete og flyktig oppfatning av hva som er godt eller ondt. Dette betyr ikke at subjektive oppfatninger eller flertallsavgjørelser ikke kan være bra, men et kjapt blikk på vår samtid viser oss at disse kommer til kort når de skal stå som garantister for det gode og hva som er rett og galt. Andre som mer bevandret i filosofi, kan sikkert med begeistring lede Rudi

inn på dypere tanker omkring det ondes problem.

Rudi kommer også inn på at Guds endelige dom inneholder en reell mulighet for evig fortapelse. Det er et skremmende scenario og man kan spørre seg hvorfor Jesus da han vandret på jorden så kraftig advarte oss mot evig fortapelse. Det kan ikke være mangel på Guds miskunn som hindrer. Kan hende ligger problemet hos den forherdede synder, som hverken vil innrømme skyld eller ta imot hjelp for å forstå skyld (det ville jo være å innrømme det), og dermed ikke er åpen for å ta imot tilgivelse – ei heller be om det? De kraftige, ja nærmest skremmende, advarslene som Jesus gir, har muligens sammenheng med at synd gjerne kommer snikende, at mennesket så altfor lett går i forsvar og ønsker å rettferdiggjøre sine handlinger. Vi vet ikke når stoltheten og selvtilfredsheten tar overhånd, vi legger neppe merke til det selv. Derfor er det så viktig å være våken og på vakt og unngå "den brølende løven" som i øredøvende stillhet forsøker å sluke oss. Hvilket bør bringe oss til Guds gode miskunn som mer enn noe annet ønsker å redde oss, hjelpe oss og omfavne oss.

Gud skal forløse det han har skapt. Men han skapte ikke ondskaper, ei heller englenes fall, de valgte det selv. Det er trist når vi velger det onde, og skremmende når vi begynner å kalle ondt for godt, og omvendt. Men vi trenger en fri vilje uten grenser for å forstå kjærlighet, for å ta imot og kunne gi... At Gud tillater at vi har en slik fri vilje kan virke skremmende, men enten er viljen fri, eller så er den det ikke. Den kan ikke være begrenset for da er den ikke fri lenger. Det er noe vi kan takke for, at vi har mottatt muligheten og evnen til å kjenne Gud og elske Ham.

En dag står vi foran vår Herre, men klarer vi å møte med et åpent og ydmykt sinn? Kanskje oppdager vi at enkelte tanker vi tviholdt på var feil, noe av det vi trodde vi gjorde riktig var direkte galt. Vi får håpe at når vi ser våre feil og mangler, i et glimt av Den uendelige Kjærlighet som kun ønsker å få oss hjem igjen, er i stand til å innrømme det vi gjorde uten fornektelse, og at vi med oppriktig anger kan istemme røverens ord: "Herre, husk på meg i ditt rike". ■

Peter Bjerke

Økologisk krise? Debattinnlegg til P. Arne Marco Kirseboms artikkel i forrige nummer

(St. Olav nr. 2-2008) "Økologisk krise – har vi et svar?"

Jeg ble skjelve og nedstemt da jeg leste pater Arne Marco Kirseboms artikkel i nr. 2/08 om den økologiske krise: Endetiden er nær, apokalypsen, og det attpåtil at vi som lever nå, er skyld i det hele.

Selv gleder jeg meg og undrer meg hver dag over de små ting i naturen, lyset om morgenen, fuglene, insektene og den utrolige dynamikk i Guds skaperverk og hans vidunderlige plan med mitt liv.

Det som blir så vanskelig med slike artikler og mye annet som blir sagt og skrevet om farene i fremtiden, er spriket i ekstrapoleringene. Jeg har lært at man kan godt forutsette visse faktorer og sette dem inn i modellen, men man skal ikke legge resultatene ukritisk ut til populærvitenskapelig fri tolkning. Det skaper forvirring. Så må vi gjøre vårt der vi kan: Ta båten fra Nesodden hvor vi bor og la bilen stå etc... På vår lille klode er det nødvendig med globale tiltak, internasjonale og nasjonale mål. Men det tar tid. I mellomtiden øker etterspørselen.

Noen grunnleggende forhold må vi være klar over.

- 1) Vi bor på en vannklode, 75% av jordens overflate er vann. Fordampningen av vann og kondensering i et kretsløp bestemmes av vår energikilde, solen. Aktiviteten på solens overflate er avgjørende. Disse samspill bestemmer i all hovedsak svingningene i gjennomsnittstemperaturen. (Således har vi antagelig hatt 30 til 40 istider i de siste hundre millioner år av jordens historie).
- 2) Atmosfæren består hovedsakelig av kvelstoff (78 %), 20,9 % surstoff og kullsyre 0,03 % CO₂ og noen mindre gasser (edelgasser). Det store spørsmål er hvilken effekt CO₂ anrikning har i luften.
- 3) Siden 1900 har jordens befolkning mange-doblet seg. Nå nærmer vi oss 7 milliarder. I 1970 spådde man en utflatning på 15 milliarder, i dag ser man med en større sikkerhet at det hele går mot en utflating på rundt 9-10 milliarder. 3 fjerdedeler av

jordens befolkning ønsker å nå vår gjennomsnitts velstand. Det betyr at industriproduksjonen vil mange doble seg i løpet av dette århundre. Dette kan ingen stoppe! Til denne produksjonen går det med tilsvarende mengde energi.

- 4) Energiproduksjonen er per i dag hovedprodusent av CO₂, kull dominerer med nesten 80% av kraftproduksjonen, og resten er fordelt med omtrent like deler på vannkraft, kjernekraft og gasskraft. Kraftanlegg har lang levetid. Kullfyrte anlegg går typisk i 30 til 50 år. Store nasjoner som Kina og USA har enorme kullreserver.
- 5) Den eneste effektive og praktiske gjennomførbare omlegging ligger i utbygging av kjernekraft. Den norske regjering og mange miljøorganisasjoner i vårt land som ønsker å være globale pådrivere, stikker hodet bokstavelig talt i sanden (a) ved å blokkere fornuftig vannkraftutbygging, (b) ved å gjøre det umulig å foredle den økende mengde gass til energi, (c) ved eksport av strøm til Kontinentet og (d) ved å være total motstander av det eneste fornuftige i å bygge kjernekraft.

Jorden kan reddes! Her følger noen punkter som belyser det:

- 1: Solenergi til airconditioning i sunny states
- 2: Kjernekraft til basis behov, industri, jernbane, etc...
- 3: Det er nok jordbruksarealer å ta i bruk,
- 4: Det er nok muligheter til å produsere proteiner og å produsere mindre andel kjøtt.
- 5: Det er nok vann.

Men folk må kanskje flytte fra et utvidet ørkenbelte. Det må bygges desilasjonsanlegg av sjøvann til verskvann og absorpsjonsanlegg i havet for CO₂-reduksjon etc...

Med andre ord: Vi trenger mer teknologi, ikke mindre! ■

Odd Efstad

Protestkristendom i våre hjerter?

Tidsånden blåser friskt og med den dukker det opp uvante toneleier i den katolske allsangen. I senere tid syntes imidlertid stemmene å enes om en melodi: Verden idag er ikke så håpefull som vi kunne tro, tvert i mot skjuler samtiden store farer og vi må være tydelig ovenfor den, konfrontere den og vise vei tilbake til den rette sti.

Da profeten Jeremias ble gitt sitt kall som profet kviet han seg for oppgaven - han ville helst unngå å formane og rive ned, men heller styrke og bygge opp folket. Andre profeter som Jona forsøkte å unnvike sitt kall ved rett og slett å stikke av. Profeter vegrer seg for å refse sin samtid. Slik er det ikke med de profetiske katolske stemmer i vår samtid, som syntes å være begeistret for oppgaven med å vise hvor Gud ikke er tilstede i vår verden og i dagens norske samfunn. I tråd med tidsånden og medias krav om å være tydelige viser de ingen usikkerhet når de refererer til Kirkens lære som svar på tidens problemer. Læren er en fast grunn som ingen skal tvile på og som bærer guddommelig visdom og sannhet. Akkurat hva den læren består av og hvordan forskjellige sannheter skal vektes sier stemmene lite om. Sannsynligvis er de ikke enige og det er en oppgave de helst overlater til de med lederansvar i kirken.

I den forbindelse la meg komme med en anekdote om vår katekisme: For noen år siden hadde jeg gleden av å møte daværende kardinal Ratzinger - nå pave Benedikt XVI - og en av de tilstedeværende spurte hvilken autoritet trossannheter fikk i besittelse av å være samlet i den da nyutgitte katekismen. Kardinal Ratzingers svar var klart og entydig: Det at de var publisert i katekismen tilførte dem ingen

autoritet - katekismen var en samling av forskjellige aspekter av den katolske tro, og de bar med seg den tyngden som tradisjonen og teologisk begrunnelse hadde gitt dem gjennom historien. Kirkens lære kunne ikke forenkles til en samling av likeverdige trossannheter mellom to permer.

Tilbake til vårt tids profetiske iver. Motkultur, tordentaler eller formaninger har aldri vært et sjeldent fenomen i vår kirke. Og med rette, for stoltheten driver oss uten opphør til selvbedrag og vi trenger ofte noen utenfra til å minne oss om det vesentlige i livet og ikke bli blendet av verdslige sysler. Men hvem tar seg av den profetiske oppgaven av å bygge opp og vise Guds nærvær i dagens verden? Hvordan skal oppegående katolikker av god vilje få hjelp til å skjelne Guds finger i vår verden? Selvfølgelig er Gud tilstede der kirken samles, men utenfor hellige og viglede steder må Gud også kunne overraske med sitt nærvær. Fra gammelt av har katolisismen alltid understreket samarbeidet mellom mennesket og Gud. Et trekk ved denne samarbeidsmodellen er at man er grunnleggende positiv til menneskelig utvikling. Man har frydet seg over fremskritt og alle menneskelige uttrykksformer som siktet mot å gjøre verden mer human. Denne særegne måten å prise Gud på gjennom menneskelig handling var en av årsakene til at katolisismen ble kritisert og hedret for å være en religion med rom og oppgaver for både Gud og mennesket.

I dag trenger vi noen katolikker som viser fremtidsoptimisme, som tyder tidens tegn og viser hvorledes den allmenne utvikling kan være med på å virkeliggjøre Guds ønsker for verden. Det kan være medisinsens økende evne til å lege sykdommer eller styrkende grunnlag

Alvorlig talt

for sosiale systemer som gjør at færre lider alvorlig nød. Eller møter med det som er annerledes som medvirker til at vår forståelse av det sant menneskelige endres.

Guds virke i verden er sannsynligvis minst like omfattende i dag som tidligere og det virker som en større synd å overse hans åpenbaring i alt det gode som skjer enn å være diffus på hvor Gud ikke er tilstede i dag. Vi vil

nok ikke få så mye mediaomtale som nå, men noen ganger bør vi minnes Goethes berømte sitat og sette ord på Guds alminnelige virke i samtiden: Et menneske burde lytte til litt musikk, lese litt poesi og se et vakkert maleri hver eneste av sine dager slik at verdslige sysler ikke dekker til sansen for skjønnhet, som Gud har lagt i menneskets sjel. ■

Brynjulv Norheim

Blikk på tiden

Nytt fra Jürgen Habermas om religion

Med stor interesse har katolikker i de siste årene fulgt Habermas' tanker om religionenes plass i det moderne samfunn. Hans berømte dialog med kardinal Ratzinger i 2005 nådde et enormt publikum. Hvis man skal tro ryktene, vil en norsk oversettelse av boken snart foreligge. I de siste årene

har Habermas, som betegner seg selv som religiøst meget umusikalsk, neste fungert som et alibi for kristnes intellektuelle redelighet.

I den senere tid har Habermas til stadighet ytret seg offentlig om religion og skrevet bøker om forskjellige sider ved religionene og deres forhold til samfunnet. I et foredrag den kjente filosofen holdt i Münster for noen uker siden, kunne man høre om hvorfor religionen ikke ville forsvinne fra det moderne sekulære samfunn. Habermas tok til motmæle mot dem som mener at religion tilhører fortiden: "Religionene er den eneste kulturelle grunnstein i vår sivilisasjon som har bevart seg." Til tross for sekulariseringen lever vi en

religiøs blomstringstid, hvor spesielt katolisismen har gode overlevelsesbetingelser. Katolisismens multikulturelle verdenskirke passer etter filosofens mening mye bedre enn en globalisert verden enn det de protestantiske nasjonal-kirkene gjør. Selv om religiøse ytringer har blitt overført til den private sfære, mister ikke religion noen betydning. Religionene kan utøve en stor innflytelse på samfunnet, samtidig som de er en dyd av nødvendighet når det gjelder "argumentasjonssituasjonene i debattene rundt abort, aktiv dødshjelp, klimavandel og bioetikk".

I sitt foredrag kritiserte Habermas Samuel Huntingtons tese om "clash of Civilizations" som vitenskapelig nonsens. Paven ble også kritisert fordi han i en tale som skulle bli holdt ved det romerske universitetet "La Sapienza", hevdet et "for sterkt sannhetskrav" på vegne av kristendommen: "Det er farlig når man transporterer et slik krav om allmenn akseptants av sin egen tro inn i offentligheten," mener Habermas. Det hadde i denne sammenheng vært meget interessant om Habermas kunne gi et svar på hvordan religioner som har et sannhetskrav (som for eksempel kristendommen) skal forstå sin rolle i samfunnet når de samtidig oppfordres av Habermas til å tie om det sannhetskrav de postulerer i deres tro. ■

HH

Et skjevt blikk på samtidsfenomener

Jeg er en av de mange eldre som undrer meg over mangt av det som skjer i samtiden. Og - må jeg tilstå - ofte nøyer meg med å bite i meg irritasjon over ulike fenomener. Påfallende er hvordan dagens offentlige debatt, som domineres av yngre mennesker, ikke sjelden lider under mangelfull innsikt i den nære fortid. Noen flere kunnskaper om de senere tiårs utvikling av samfunnet vårt, kunne undertiden ha gitt debatten et løft og et perspektiv som var mer givende. Dette generelle hjertesukket fra en som har levd en stund, er neppe utypisk for min generasjon. Det plasserer meg sikkert - i mange yngre øyne - i et elfenbenstårn reservert for misfornøyde gamlinger. Og dem har vi da sannelig nok av.

Likevel drister jeg meg til noen knappe ytringer om nåtidsfenomener - i lys av fortiden. To aktuelle temaer i den senere tids offentlige debatt har vært tidligere statsminister Gro Harlem Brundtlands manøvrering mellom det norske og franske skatteregimet, og uro, manglende disiplin og nivåsenkning i den norske skolen.

Først en kommentar til den skattemessige tilpasning, som har gitt den fra før meget velstående Brundtland-familien praktisk talt 0-skatt i flere år. Fornuftig, vil nok flere enn tidens mest kyniske pengeflyttere si. Slik er jo tidsånden i vide kretser. Dumt, vil kanskje enda flere si, særlig i lys av Gro's egen oppatthet av

egen anseelse og eget ettermæle. Men noen vil også si: Tragisk, hva har skjedd med Arbeiderpartiets nøkternhets- og solidaritetsidealer!

Dessverre har det skjedd mye med Arbeiderpartiet siden 1950- og 1960-tallet. Et parti som prinsipielt og i praktisk politikk sto på småkårsfolks og lavtløntes side, er blitt offer for en generell samfunnsutvikling med tiltakende individualisme og blomstrende personlig økonomi som en viktig suksessfaktor i livet.

Denne utviklingen illustreres tydelig når jeg forteller følgende lille historie om Oscar Torp, Arbeiderpartiets partiformann i store deler av mellomkrigstiden, statsråd i flere regjeringer og til slutt statsminister på begynnelsen av 1950-tallet. Altså en av Gro's forgjengere. Da Torps sønn i slutten av 1940-årene fikk en militær stilling ved den norske ambassaden i London, fikk han relativt store utgifter i forbindelse med flyttingen og oppholdet i utlandet. Disse utgifter viste seg å være fradragsberettigede ved skatteligningen, og skattebesparelsen var ikke ubetydelig. Uten å bebreide sin sønn, som bare hadde fulgt norske regler, fant Oscar Torp saken pinlig. Han valgte, uten å informere media og omgivelsene, å betale av egen lomme den skatt han mente sønnen "skyldte" det norske fellesskapet. Om kemneren tok i mot pengene, forteller historien intet.

Blikk på tiden

Forstå meg rett: Jeg mener ikke at Gro burde ha gjort som Oscar. Det kan ingen forlange. Min hensikt var bare å illustrere en utvikling innenfor sosialdemokratiet - som en refleks av en alminnelig samfunnsutvikling. Til det bedre? Neppe.

Det andre aktuelle debatttemaet - forfallstendenser i skolen - er mangesidig og komplisert. Jeg skal begrense meg til ett forhold, som jeg ikke kan se har vært nevneverdig fremme i den offentlige samtalen. Når lærere får stadig større disiplinproblemer, og undervisningen forstyrres av stadig mer uro, nøyer de seg gjerne med å sukke oppgitt og be om at foreldrene må ta mer "ansvar". Men hva innebærer det for foreldrene? Er familien vel egnet og forberedt på et slikt ansvar?

Ett perspektiv mangler i debatten akkurat på dette punkt. I en årrekke har skilsmisseprosenten vært høy og i lange perioder økende. Nesten hvert annet ekteskap som inngås i de største byene, havarerer. I tillegg kommer alle oppløste samboerskap hvor barn er involvert. Man kan jo forestille seg hva som har vært av konflikter, konfrontasjoner, påkjenninger og sammenbrudd i mange av disse familiene i lang tid før bruddet er et faktum. Foreldrene, som ofte i tillegg har krevende jobber å gå til, hvordan har de maktet i disse slitsomme årene å konsentrere seg om barnas behov? På en tilfredsstillende måte? Dertil kommer at etter bruddet gifter mange av foreldrene seg på ny, eller finner en ny samboer, som har egne barn. Det skaper ofte nye konfliktsituasjoner, i første omgang med egne barn, som ofte vil være mildt sagt reservert til sin nye familie.

Alt dette er i og for seg vel kjent. Men det snakkes og skrives lite om alle skadevirkningene av en skilsmisse. Temaet er nærmest tabuisert, antakelig fordi altfor mange mennesker i vårt samfunn er skilt allerede. Og man må jo ikke gi noen skyldfølelse - det er i vårt avkristnede eller høyst sekulære samfunn et udelt onde, nærmest en traumatisk sinnstilstand. Likevel er det innlysende at skadevirkningene av et samlivsbrudd ofte vil være mangeartede, og barna den tapende og lidende

part. Nå benekter jeg selvsagt ikke at det finnes "lykkelige skilsmisser", hvor alle har hatt godt av bruddet. Men i våre dager er de klarligvis i et mindretall. Dessuten sier mange - altfor mange - om forholdet til sin tidligere livsledsager at de er "gode venner." Men hvis det hadde vært sant, hvorfor ble de da skilt? Ekteskapet er da ikke en livsvarig romanse eller forelskelse - det er nettopp vennskapet som er bærebjelken. Påstanden om det gode vennskap med den man har forlatt og har barn med, er for meg bare et uttrykk for hvor lav terskelen for skilsmisse egentlig er blitt.

Mitt egentlige anliggende er bare dette: Er det tilfeldig at uro og disiplinproblemer har økt i skolen de siste tiår? Neppe. Det er antakelig mange årsaker her, blant annet 1968-generasjonens allergiske forhold til alt som har med grensesetting og disiplin å gjøre. Den allergien har hatt sine virkninger hos deres etterkommere. Men den samme generasjonen var også skilsmissepionerer, som også har gitt mange uheldige ettervirkninger. Det ville være naivt å tro at skolen var upåvirket av den utvikling jeg har forsøkt å skissere.

Er det så noen forbindelse mellom de to aktuelle temaer jeg har kastet mitt blikk på?

Ikke annet enn at de illustrerer utviklingstendenser som ikke tjener vårt samfunn til ære. Tradisjonelle og gode verdier som nøy-somhet og nøkternhet, felleskapsforpliktelser og trofasthet, ærlighet og sunn selvkritikk, har lenge vært under et sterkt press. Resultatet er at de forvitrer - med skadevirkninger vi bare aner konturene av.

Jeg vet at noen sikkert vil si at en tilårskommen mann, som altså skriver disse linjer, har et forstokket syn, blindt for alt det gode som har skjedd i det norske samfunnet de siste 50 år. Jeg forstår standpunktet, men det er uttrykk for en urimelig generalisering. Mitt tema har ikke vært alt vi kan glede oss over, men tvert om forhold vi alle hadde tjent på å gjøre noe med. Også for våre etterkommeres skyld. ■

Georg Fr. Rieber-Mohn

Katolsk tidsskrift for religion og kultur

"For hver gang dere spiser dette brødet og drikker av begeret, forkynner dere Herrens død helt til han kommer."

1. Kor 11,26

Seminar om pave Benedikt XVI's teologiske tenkning

Lørdag 5. april 2008 /10.00 - 16.00

Sted: Det teologiske menighetsfakultet, Gydas vei 4. Oslo

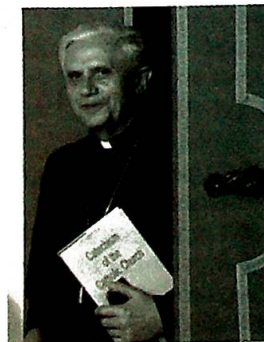
Seminaravgift: 150,- (Betales ved ankomst)

Seminaret er åpent med primær målgruppe: teologer, prester og teologistuderter.

Da Joseph Ratzinger ble valgt til Johannes Paul II's etterfølger den 19. april 2005 hadde han bak seg en omfattende fagteologisk karriere.

Dette seminaret fokuserer på ulike aspekter ved hans teologiske tenkning - hans akademiske teologi som alltid har stått i nær relasjon til den kirkelige teologi og spiritualitet hos Ratzinger.

Foredragholderne er hentet fra England, Sverige og Norge, og er alle kjennere av pave Benedikts teologi.

Aidan Nichols OP

The Place of Joseph Ratzinger in Catholic theology

Gösta Hallonsten

Paven, Jesus og eksegetikken.

Arrangører:

Arne Kirsebom SS.CC,
Ståle Johannes Kristiansen,
Olav Hovdelien og Øystein
Lund, i samarbeid med Oslo
Katolske Bispedømme.

Påmelding til:

Olav.Hovdelien@uia.no
Staale.Kristiansen@uib.no

Ola Tjørhom

*Benedikt XVI - mellom moder-
nitet og premodernitet*

Maria Junttila

*Kristen teologi mellom det
Absolutte og historiske prosesser*

**Påmeldingsfrist:
25. mars**